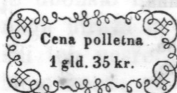

GLASNIK SLOVENSKI.

Lepoznansko-podučen list.

Odgovorni vrednik in izdatelj: A. Janežič.

Št. 5.

V Celovcu 1. novembra 1859.

4. zv.

Večerni obrazi.

(Zložil Gr. Krek.)

1.

Vsemogočni pevca vstvari,
Svete vdahne vanj moči,
Z liro krasno ga obdari
Ter mogočno govori:

V žalosti več ne zdihuje
Moje ranjeno srcé,
Sanje ker si zlate snuje,
Ki krotile so željó.

4.

„Pokož zmír neznan ti bodi,
Serce naj terpinči strast;
Brez hladú po svetu hodi,
Skušaj Eumeníd oblast.“

Vetrič diha po poljani,
Perje vdarja ob peró,
Meni pa po udih znani
Spet občutki zatekó.

„Kar te žali, v pesmi zlivaj,
Svet naj vé, kaj te boli:
Serčne rane v njih ne skrivaj,
Upaj, poj do konca dní.“

Duhu znano šepetanje
Iz daljave govori,
V sladke me zamota sanje,
V udih mlado vname kri.

2.

Tihi mrak zemljó pokriva,
Luna sred nebá veslá;
V gozdu slavec že počiva,
Pesmic milih ne žvergljá.

Šepetanje je ljubezen,
Ki združuje serca zmír;
Naj proti vihar ji jezen,
Pravo vendar najde tír.

5.

Božji sel skerbno iz raja
V solzne kraje pride spet,
S spanjem vtrudene navdaja,
Pokož nosi križem svet.

Luna za goró se skrije,
Zvezde svitile se zgubé;
Gost oblak nebó pokrije
In nevihte že preté.

Ne žaluje več sirota,
Rana več je ne boli,
Ker jo v tihi sen zamota,
Žalost vsako prepodí.

Zver zavetja išče marno,
Pravo sled zazre okó,
Slavcu tudi brambo varno
Veje lipove dadó.

3.

Rosa pade čez stvarjenje,
Rože vele oživé;
V udih trudnih se življenje,
Nove spet moči zbudé.

Le srcé nikjer ne najde,
Kar obeta vedno svét,
Bolj in bolj od miru zajde,
Prava ga popušča sled.

6.

Rosa tudi meni lije
Čez upadeni obraz,
V persih zbuja harmonije,
Razvedrí spomina glas.

Sova v logu se huđuje,
S petjem moti mirno noč,
V revni izbi mati čuje,
Revšine jo tare moč.

Bolno dete v postlji joka,
Gleda materi v oči;
Nji serecé obupa poka,
V blede lica stopa kri.

Skerbno mu poljubi lice,
Obljubuje sladki mir;
Sklepa nježne mu ročice,
Na nebó odpre ozir.

7.

V razvalino luna sije
Va-njo moj se vpre pogled,
Žalost v serce meni lije
Prejšne slave vničen sléd.

Tukaj nekdam so šetale
Hrabrih vitezov nogé;
Čaše zlate žvenketale,
V persih grele jim serecé.

Zdaj kraljuje groza tiha,
Iz ozidja diha strah;
Veter čez robovje piha,
Tla zarašča zêlen mah.

8.

Zvesto gledam zvezde zale,
Ki na nebu v kraj gredó,
Usta polne so njih hvale,
Strune jim pojó takó:

„Srečne trikrat, zvezde mile!
Vlile mir ste mi v serecé;
Spet obraz ste mi zjasnile,
Proč odgnale vse željé.“

„Ne moré serecé pušice,
Ki rodile so obup;
Ne solzl se mlado lice,
Ker ste želú vzele strup.“

Koliščina in stepe.

(Konec.)

„Živel sem tako sedem in dvajset let. Pokopal sem svoje starše, ki so umerli v visoki starosti; mislil sem, da bodo tudi mene zagrebli na tihi stepi. Ali človek obrača, Bog oberne! Htel je, da preterpim pred smertjo še vse biče, ktere pošilja v svoji jezi ali ljubezni revnemu človeku. Zgodila se je njegova volja. Po tridesetih srečnih so prišle tri nerodovitne leta, in ni mi ostalo za perišče, kar bi bil zamogel svoje imenovati. Ah, ah! kaka sreča je to, ktero more zatreti in vničiti pekoče solnce, hudi mraz, požrešne kobilice in druge šibe božje? Ako dočakate mojih let, prepričali se bote, da moremo le unstran groba najti to, česar tu zastonj iščemo.“

„Med tem, ko sem živel v Besarabii, so se med nami godile čudne premembe. Čuli smo povesti o čumakih,*) po sol v Krim hodečih, in o družih dogodbah na Poljskem; ali krog nas se je tako vertila stepe, da nam ni veliko mar bilo, kar se je godilo drugod. Vidili smo, da se oblači nebó na tej in uni strani, in da dežuje; ali pri nas je bilo vedno tiho in jasno. Pozneje se je približala našemu kraju vojska. Najstaršega sina so mi vzeli na vojsko. Padel je pri Očakovskem naskoku. Tudi to leto je bila strašna zima; take niso še pomnili ljudje; imenovali so jo povsodi Očakovsko. Neprenehoma je terpela od spočetja sv. Ane noter do Marijnega oznanenja. Takrat

*) Čumaki so Rusini, ki z volovi hodijo v Krim in na Don, in od ondot vozijo sol in ribe v svoje kraje. Predenj se podajo na pot, si oblečejo zgoli srajce in hlače, jih namažejo s smolo in se na celi poti ne preblečejo, kakor delajo tudi Slovaci, ki mažejo srajce s sajami in špehom.

je ubožalo naše selišče za polovico. Živina, ki ni bila vajena vednega mraza in snega, nam je večidel pocepala. Ljudje so se ustrašili teh nesreč, ker po mnogih dobrih letinah je bilo vsega dosti. Moja žena, zelo žalostna zaradi teh šib, in ker ni mogla pozabiti sina, je šla najpred pod zemljo.“

„Pa nesreče ni bilo še konca. Preteklo je nekoliko let, slabih in dobrih. Vidilo se je, da se je svet pohujšal. Vreme je bilo čedalje osorneje. Čez nekoliko mescov se je prikazala na nebu metlja. Med ljudmi so se raznašale čudne povedke. Ti so pripovedovali, da vidijo po noči na mogilah dve ženi, ki se pulite in lasate. Bili ste to sestri kugini: ena mori ljudi, druga živino; prepirali ste se, ktere volja se ima spolniti. Drugi so vidili, ko so gospodinje v pozno noč pri oljenici predle, in spali že možje in otroci, kako je nekdo v hišo gledal skoz nizke okna in štel na perste spijoče in budeče; to je bil mor. Jaz sem vidil, kako je dirjal divji konj po stepi, nosnice napeňjal, zrak serkal, kakor bi bil iskal vode, in vendar se ni ustavil na nobenem studencu; da ga je le zagledal, je zarezgetal in preč dirjal. Prerokovali so sedaj ljudje, da pridejo za njegovimi kopiti kobilice; in tako je tudi bilo. Bog je dopustil to nesrečo ravno pred žetvo; vse so požerle in ognjusile; letele so tako na debelo, da so zakrile solnce, kakor črni oblaki; opoldne je bilo temno kakor o mraku; s perotami so tako vriščale, da tacega šuma še noben človek ni slišal na stepi, sliši se le v velicih gozdih, kedar vihar tuli. Naša mladost se je vsedala na konje, je streljala in upila, ker je mislila, da bo odgnala kobilice; žene so plakale, mi možje smo stali zunaj s prepadenim licem, križem rokó derže, ker šla nam je globoko v dušo ta kazen Božje jeze. Šel je celoletni pridelk; ali to ni bilo še največje zlo. Hujše je bilo, da je tudi upanje na prihodnje leto viselo na najtanjši niti, kajti kobilice so se zakotile v naši zemlji. Ljudje niso hteli na zimo sejati; delavci so mi slovó dajali, sam sem moral gospodariti, zernje izročati njivi; mislil sem si, Bog se bo usmili in uslišal naše prošnje. Ali on je sklenil drugači v svoji modrosti. Le nočni mrazi, ki bi zaterli škodljivi gosenčni zarod, bi bili mogli obvarovati našo setev. Ni se spolnilo, zima je bila mehka, spomlad zgodna. Na onih odkritih poljih, kjer solnce tako močno greje zemljo, kobilice ne poginejo. Kolikor više je stopalo solnce nad naše polje, toliko bolj se je zmozel setvi grozeči sovražnik. Pokazal se je berzo. Sedaj niso bile požeruhne roparke — letavke, ampak ostudna golazen, in zaradi tega še strašnejše, le eno steblo, le ena trava ni ostala na stepi. Glad se je napovedoval. Živina je padala od smradljive vode. . . . Ostalo staro žito sem moral hraniti še za eno setev; živeti smo morali ob samem mesu. Prišle so bolezni. Umerlo mi je dvoje otrok. Vsi tuji ljudje so zapustili selišče in šli s trebuhom za kruhom, kamor jih je oko peljalo. Ostal sem sam z najstaršo hčerko in najmlajšim sinom.“

„Napel sem poslednje moči, nasejal sem ozimino, čeravno ubogo. Silno mi je sercé bilo, ko sem izročeval zemlji poslednje zernje. Zima in spomlad v obeh naslednjih letih niste bili brez žalostnega prerokovanja. Vsacega zimskega dné so na vzhodu solnce podpirali nekaki jasni stebri, in koj so nasledovali hudi mrazi; na spomlad niso zginili ti stebri, in moglo se je misliti, da bo nastopila suša. Vendar je poškropil o svetem Gregorju topel dež, in vse je ozelenelo in oživel. Ali ta dež je bil prvi in zadnji te spomladi. Do svetega Jakoba ni več padlo kaplje iz oblaka. Berž je zginilo vse zelenje na polju in na stepi. O sv. Urbanu so začele mlake nesterpljivo smerdeti; o kresu so vsahnili studenci; razkopana zemlja je zijala, solnce je zahajalo brez žarkov. Nadjal sem se dežja tim bolj, ker so se vsako jutro zbirali beli oblaki; ali kmalu so se prikazovale probleske na nebu in naglo se posušili oblaki. Večeri so bili tihi, zahajajoče solnce je sijalo na stepnem robu kakor vihrava peč, goreča in suha. Gluho klasje na bilkah je šterlelo kviško v šipo ognjenega solnca. Nič ne škoduje huje ko suša! Sedaj ne glad, smert je grozila človeku in vsaki živi stvari. Žita že davno ni bilo, pošla je še trava in voda. Sam Bog vé, kam so se odtegnile ptice, le ene nisem slišal zažgolevati. Ostala živina, stradana, meršava je padala dan na dan. Ko je padla poslednja dojna krava, ki nas je redila do zdaj s svojim mlekom, takrat se je položila tudi njena dojička, mila moja hčerka. V siročtvu po ženi in družih otrocih, mi je ona edina vzdrževala življenje: moja podpora, gospodinja nesrečne hiše moje, moja tolažba, edina moja nada. Gledal sem, kako se je sukala okoli mene, skerbela zame in za šibkega brata kakor majka; kako poterpljivo je terpela lakoto in žejo, delala za vse otroke in družino mojo — mislil sem, da se je bo Bog usmilil. Usmilil se je je res, ali ne tako, kakor sem mislil jaz slepi človek; poklical jo je k sebi iz rev, težav in nadlog tega svetá.“

„S smertjo tega otroka je ugasnila luč mojih očí. Takrat sem prvič vso svojo zgubo preštel in čutil. Telo je ostalo na zemlji, ali misel je šla v grob za njo, pod zemljo med mile serca dragih merličev; ni in ne bo se več vernila od ondod. Ostal sem še nekaj časa v pustem in mertvem naselišču, živil sem se z detetom kakor takrat, ko sem prišel v to naselišče, s turšico. Blodil sem od zora do mraka okoli razpadajoče hiše, okoli grobov teh, ki niso še davno počivali v njih. Kolikorkrat nisem vidil svojega otroka okoli sebe, ko se je mračilo, in se ni vidilo pri rasteči temoti, da se je na tem mestu vrilo v stepo nekoliko jam in nasulo nekoliko mogilic: sem prašal, je-li že mnogo dni preteklo od tedaj, ko mi je oni Leh prodal to stepo in zapustil me samotēja jesenskega dné, in je odšel na Poljsko. Ne verjel bi bil, če bi mi bil kdo povedal, da je splavalo v večnost trideset let. Bil sem z nova kakor družega dne po njegovem odhodu, sam, zapuščena sirota, brez doma, le da sem čutil

na ramah že stare leta in v sercu neizrekljivo tesnobo. Takrat mi je sijala zjutrajna zarja na tem polji, danes pa mračni večer; med obema sta zginila dan in poldne brez znamenja, brez sledú!"

Ko vidim, da se je zamislil starec in prenehal s povestjo, pomolčim nekoliko ter rečem:

"Kako si se povernil iz Besarabije v te kraje?"

"Vidil sem, da se stara jesen, da meni in edinemu detetu, ki mi je ostalo, grozi smert glada, tedaj sem zapustil stepe. Oburnil sem se v te kraje. Ker so mi pomerli, s kterimi sem živel, se je živeje obnovil spomin na moje mlade leta. Hotel sem v Luhovo."

"In ste bili ondi?"

"Nisem prišel do tje, tu sem se vsedel in ostal."

"Kaj je s stepo, katero ste kupili za Sienuhom?"

"Ako je kdo ne obdeluje, zarastla se je, kakor je bila pred menoj, z osatom; živí trope jerebične in čede divjih konj. Kaj to meni mar! Dokler je živel moj sin, sem mislil, da morda pride še čas, da bo mogoče to stepo vrediti ali prodati. Ko je tudi ta umerl, sem dal pisma na to posestvo Orlinskemu gospodu, ker po njegovi milosti živim že petnajst let v veči obilnosti, kakor treba človeku mojega stanú; ali on ni htel prijeti tega darú, čeravno je spoznal, ko je pisma pregledal, da so v dobrem redu. Sporočil sem tedaj te posestva brez očetove vednosti najstarši njegovi hčerki, Juliki. Morda bodo kaj koristile te pravice prihodnjemu njenemu možu. Ako bi se ondašni kraj obljudil in ne terpel hude suše, ta stepa bi bila bogastvo."

"Iz tega, kar pripovedujete," mu sežem v besedo, "in iz mnogih družih okoljšin vaše povesti mislim, da mora gospá Žulynska v rodu biti z rodovino, kteri si se prislužil, da si otel edíno dete hajdamakom. Ni-li Orlinska gospá tista deklica, katero si unesel iz kervolitja Smilanskega?"

"Ni ne," reče, "ona ni; ta je njena hči: sedanja Orlinska gospá je vnuka gubernatorja Smilanskega, gospod Wejhera. Naša gospodična Julika, katero morebiti snubite, ker jahate po naših poljanah, je vnuka tiste Julije, katero sem otel. Čeravno se je zgodilo to že davno, se spominja vendar še dobra naša gospoda na to delo starega hajdamaka. Sprejela me je, ko sem bil berač že na pol merteve; obisipala me je z dobrotami; htela je mojega sina omikati; stare rane bi mi zacelila, ko bi mogla; naj ji Bog stokrat poverne!"

"Pa kako ste prišli k njim? Kako vas so spoznali?"

"Morebiti po naključbi, morebiti ne po naključbi," reče ter se posmehá; "več čudnega se pripetí na svetu, kakor si marsikdo misli. Skoro dvajset let že živim na svetu in vendar se čudim svetu. Kaj se vam zdi? Ne smejajte se, da seljan modruje. Seljan dela z rokami, čuti s sercóm, dokler je mlad, pa ne vé, da nosi glavo na ramah; ali ko se mu posveti beli las, nogé pešajo, vedite! budí se mu nekaj v glavi, misli začenjajo iz nje izvirati kakor bučelni roji;

bučé okoli njega, govore ž njim v prostih urah, v prečulih nočéh. Svoji osodi tudi na konji ne ubegnemo. Nekaj vodi človeka za roko. Oziramo se okoli in mislimo, da tu nikogar ni; ne verjemite tega, poslušajo vas in vidijo vas, in vodijo vaše stopinje ne po vaši, ampak po svoji volji. Kdo so ti? Bog in njegovi angelji, ako ste pravični; vrag, ako ste mu prodali dušo z zlim delom. Hočete vediti, kako sem prišel tu sem? Povem vam to, le poslušajte! Prišel sem na beraški palici iz stepe; na Poljskem me je prehitela zima. Dobri ljudje so živili mene in otroka, ali mraz je naju terl. Nisem vedel, kako bi prišel v takem času v Luhovo. Neko popoldne se vzdignem iz neke vasí. Naletoval je sneg, strašno je začelo mesti. Ni bilo viditi Božjega sveta v divjih snežnih vertincih. Nisem poznal poti v teh krajih; in ko bi jih bil poznal, kaj bi mi bilo pomagalo, ker je bila cela okolica zagarnjena v snežnem vertincu. Otrok mi je vès premerl v ledenem vetru; pa tudi mene je začelo zebsti. Vidil sem pred seboj gotovo pogubo. Pazljivo sem se obračal na vse strani, bi li ne zapazil kje vasí, kerčme, ali kake kope sená — nič ni bilo; burja je potihnila s časom, da bi še bolje vidil, da sem sred širocega poljá. Solnčni žark je posvetil na pobeljeno zemljo. Na desni, kamor so komaj nesle moje oči, se je nekaj zalesketalo. Mislil sem, da se bliščijo solnčni žarki na kakem snežnem zametu. Ne, svetil se je križ; jaz in dete sva se ga razveselila. Povernila se je nada v dušo. Obernila sva svoje korake k temu srečnemu znamenju, akoravno sem čutil, da me bodo morebiti zapustile že slabe moči, da mi bo mraz kri ustavil, ker sem bil še tako daleč od križa. Tolažila me je le misel, da je križ znamenje rešitve; svetil se je pred nama v zraku, s snežinkami napolnjenem; bil je nasproti zahajajočemu solncu kakor drugo vzhajajoče solnce. Ko nastopi noč, zamiglja nad njim nekoliko zvezd, ki so ga oblivale s svojo jasnostjo. Kjer sva poprej vidila križ zlati, sva gledala sedaj križ srebern. Korakal sem proti njemu, vera v sercu je bila živa, ali moči so pešale. Kolikokrat sva obstala trudna in premerta! Pa znamenje naše se je svetilo v noči vedno krasneje in dajalo nama sercé. Vzdignila sva se zopet iz medlobe, ko nama je korakala že smert za petami. Dete, ki ni moglo več hoditi, sem vzel v naročje in gazil dalje po snegu. Po dolgem trudu se izkopljem iz snežnih zametov. Križ, ki nama je svetil, se je skril, ali opazil sem stavbo z visocimi stolpi na verhu s snegom pokrite mogile. Z velikim trudom dospem do nje in vsem se pod zid, ki me je branil vetra, da bi se spočil; ali nezmagljiv sanj me je opanoval; skoro nisem več čutil mraza; v poslednji zavesti sem stisnil še sina blizo k sebi — in zgubil sem zavednost popolnoma.“

„Ljudje iz vasí so našli mene in dete v tem stanju; prenesli so naju v vas in zbudili v življenje. Mogila in stavba, za katero sem se rešil, ste mogila in kapela Orlinska, ktere od tod vidimo. Morebiti

veste, da je ta kapela postavljena nad truplom one, katero sem rešil iz Smilanske kervave kopve, in nad smertnim prahom tiste zveličane duše, ktera se mi je prikazala v ječi. — Je-li morda brez Božje volje, da mi je gazečemu skoz snežne zamete pot kazal križ nad njenim grobom? — Kaj pravite k temu, da je pripovedoval moj sin, ki je imel takrat sedem let, da se je prikazala nad nama neka svitla gospá ravno takrat, ko se me je polastil mrazni sanj, in varovala naju s svojo obleko, da ni čutil ne vetra, ne mraza? In za resnico, ljudje, ki so našli mene na pol mrtvega, so našli dete čisto zdravo. Verujte ali ne verujte, kakor hočete! Pripovedujem vam le to, kar je pravilo dete!"

"Ko so me oživili, nasitili in dovolili mi, da zaspim, so me peljali v gosposčino, ktera me je htela kakor na svojih posestvih ozeblega berača obdariti. Gosposki dom in dvor v Orlincih je bil ondi, kjer je sedaj, ali to je bil še stari grad, nizek in temen. Temno je bilo v izbinah kotih, kamor so me peljali; majhina deklica mi je prinesla darov. Nehoté sem zavpil, ko sem jo ugledal, ker je bila vsa podobna tisti deklici, katero sem na svojem naročju nesel skoz sredo razdivjanih hajdamakov; ušla mi je beseda: „Julika!" — „Od kod me poznate," odverne dete. Njena mati pristopi na te besede. Ime moje in svetinja na persih, katero mi je dala Špolanska gospá, sta razjasnila vse. V gosposki hiši so me sprejeli berača kakor očeta. Čez deset let me že terpé pri sebi, in ni se še utrudila njihna dobrota. Tako mi je življenje ohranilo dobro delo, katero sem storil v svoji mladosti, in morebiti me reši pri vsih mojih grehih tudi na unem svetu. — Povedal vam sem celo svoje življenje, kaj pravite k temu?"

"Mislim, da ste pošten človek, vreden podpore dobrih ljudi. Gospod in služabnik, Leh in Kosak, ko si podajo roké v vzajemno pomoč iz dobrega serca, so češčeni pred ljudmi in Bogom."

* * *

Jahaje v Orlince nisem umaknil očí od gotiške kapele, ki se je lesketala krasno v pisanem dnu na koncu revnega polja. Starčeva povest se mi je vtisnila živo v sercé in glavo in zaterla mi mnogo živosti, napolnovala je vso mojo fantazijo. Ko pridem v Orlince, prosim, da bi mi povedali, koliko da imam verjeti povesti Kurenovi. „Da je nedolžnost Kurenovo (reče gospá Žulynska) in njegovo dobro delo ob času Smilanske moritve poterdila nebeška prikazen, to je reč, katero so terdili moja mati, gospá Dubravska in celó gospod Dubravski, o katerem, mimogredé reči, govori Kuren vselej kakor o največjem trinogu z navadnim predsodkom priprostega ljudstva. Gospod Dubravski je bil sirov človek, morebiti tudi grozen, ali spomin na grajskega sodnika je zrastel med ljudmi na široko v orjaško strašilo. Kar se tiče duše moje babice, ki se je prikazala starcu, to je reč,

o kateri ni dvomil nikdo zmed naše rodovine. Omenili so tudi moja majka o tem v svoji poslednji volji in naložili nam na srcé, da pozvedujemo o Gregorju Kurenovem ali njegovi rodovini in ga dostojno obdarimo za rešitev njenega življenja v koliščini. Serčno smo se radovali, ko nam je poslužila naključba bolje, ko vsa naša skerb, da smo mogli spolniti poslednjo njeno voljo.“

„Moram dodati,“ pristavi gospod Žuľynsky, „da je ostal spomin moje babice v velikem čiščenju med ljudstvom. Pred dvajsetimi, tridesetimi leti je živelo še mnogo oseb, prič njene pobožnosti, dobrih del in mučeniške smerti. Vsi ti so jo imeli za svetnico, rekoč: da so se vidile čeznatorne prikazni na njenem grobu. Ko sem se oženil in dosegel vladikino dovoljenje, da prinesem njeno truplo iz Smile v kapelo rojstnega njenega kraja, se mi niso malo protivili njeni prebivavci. Od ondot romajo ljudje sedaj tudi sem k mučenici; da bi se pa ne delalo pohujšanje, in da bi se ne častilo to mesto brez cerkvenega dopustka, sem moral domú prenesti njen obraz, ki je bil poprej v kapeli nad njenim grobom.“

„In jaz še pristavim,“ reče gospodična Julika, „da je sin Kurenov pripovedoval, kako je ob času snežnih vertincov iz kapele prišla neka svitla gospá, s svojo obleko varovala njega in očeta, da je natanjko popisal, kako obleko je imela, in bila je ravno taka, v kakoršni so pokopali našo babico. Povedal je, kako je bila obšita, kake barve, iz kake snóví, čeravno še nikdar ni vidil take noše in starih šeg; tudi moj oče in vsi domači, ki so vidili truplo v raki, terdijo, da se ni zmotil v najmanjši reči. Povedali so ljudje iz vasi, ki so našli oba Kurena in ju pripeljali v vas, da jih je nekdo glasno klical iz hiš; menili so, da je glas mojega očeta, in da jih je potem h kapeli vodil človek na konju, ktereга so vsi imeli za mojega očeta, in ako bi tega ne bili mislili, za nič bi ne bili šli za vas v merzli noči in silni snežni vihri.“

„Lejte prijatel,“ reče gospod Žuľynský, „da ni tako skritega kota, ne tako tihe rodovine, ki ne bi imela svojih izročil, spominov svoje nekdanjosti, ki se strinjajo bolj ali manj z minulostjo celega kraja. Tako je za nas koliščina ali ukrajnska vstaja leta 1768 pomenljiva zavolj čudne domače zgodbe: kervava smert naše babice in velika njena pobožnost ste ostali ljudstvu v živem spominu. To je morebiti tajna poezija, ki zlatí vsakdanjost našega življenja in stanja na svetu.“

* * *

To sem doživel, ko sem bil prvič na Ukrajni. Ako pa želi bravec zvediti, kaj se je potem godilo, lahko mu ustrežem; povem mu, da ravno, ko to pišem, nekdo za menoj stoji in mi gleda z lahkim smehom čez ramo na vsako potezo mojega peresa. To je tista oseba, ktero je obhila rudečica, ko sem nenadno stopil v grad, nekdanj gospodična Julija, sedaj mila moja ženka. —

Dve leti sem obiskal, ko sem hodil v Orlince, vselej starca na futuro in pogovarjal se ž njim o starih časih. Njegove povedke so me vemale, so mi luč prižgale, da sem pogledal globokeje v zgodovino in običaje tega ljudstva. Drugi del življenja Kurenovega na stepah mi je kazal resnični obraz teh samotnih, enoličnih krajev ukrajinskih in podoljskih. Koliko let že leži starec pod mogilo, na kateri je rad posedal, in kjer sem ga vselej našel ko zvezdogleda na zvezdarni! Mislil nisem le enkrat, da bi še le takrat prav poznali minuloost teh krajin, o katerih vemo le nekaj malega in poveršnega, ko bi mogli poslušati povesti in dogodbe vsih časov, ki spijo pod ukrajinskimi mogilami.

Veselje in žalost.

(Zložil Fr. Cegnar.)

Zunaj mestnih zidov so cveteči verti,
Dan na dan veselju, radosti odprti;
Pod drevesno senco mize so zelene,
Vsedajo za mize se možjé in žene.

Brenkljajo pod lipo gosli javorove
Sladke stare pesmi, sladke pesmi nove;
Par za parom suče v gladkem se kolesu,
Radost ziblje se na slehernem očesu.

Zunaj vertov truma se pogrebcev vije,
Iz očesa grenka ji solzica lije,
Na obrazih se ji britka žalost bere,
Z votlim glasom poje mašnik miserere.

Narodne pripovedke iz Varaždinske okolice.

(Nabral M. Kračmanov.)

V. Čudotvorna torbica.

Tak je bila jedna mati, koja je imela jednoga sina. Ovoga sina je jako rada imela. Ov je dečec svinje pasel, a mati mu je pomagala, gda je išel na pašu, svinje tirat tam i nazad. Vre je znala, gda bu došel dimo; išla je pred njega, kaj mu je pomogla tirati dimo svinje. Tak jeden put je tiral svinje na pašu i mati mu je pomagala, i dotiral je na pašu svinje, a mati mu je samo falaček pomagala. Onda vre k večeru jede sira a dojde kača zelena. Gđa ju dečec spazi, da ji sira rekuč: čučica, hodi sim, čučica, hodi sim. I ona je zela sira i jede ž njim. Gda se je on i kača najela, onda mu veli: ali bi ti, dečec, štel mene nesti kući moji? ja ti vre dobro platim. Onda on veli: očem. Nu dobro, tak pusti me v torbu, pa me nosi; ali tvoja mama bude tebe špotala, kaj ti mene nosiš i biti te bu štela, ali ti samo bejži. I tak je bilo. Mati je vre po navadi

došla pred njega, ali kak ju je dečec opazil, kriči k mami: mama, mama, vište, ja imam čučicu, ja imam čučicu. Onda ona ga pita: gde je? On pokaže kaču, ona se prestraši i reče mu: hiti to hiti. Ali ju je ni štel niti ni mogel, ar je kača tak načinila i rekla mu je: samo hodi, kud ti budem ja kazala. I to je dečec včinił, i nesel ju je nesel podzemeljskim putem dugo, doklam je na zadnje došel do jedne gore. Ova gora je bila jako visoka i strmna. Onda počne iti v goru ali nije mogel iti s kačum, i kača mu veli: pusti me doli, ja budem išla sama. Teško su išli vu tu goru, doklam su došli gori. Onda su išli i došli su do jednoga velikoga pozoja. Pozoj ga je štel požreti, ali gda je bila kača ž njim, ni ga je štel niti ni je ga smel, neg moral se je jošče vugnuti z mesta svojega, a ovi su odišli dalje. Ve ju je moral 'zeti v torbu, i tak su odišli i došli do jedne senokoše, a tam je bilo tuliko kač, da je jedna drugo jahala. I onda gda je ona bacila svoju glavu iz torbe, morale su oditi od njega. Tak išli su dalje, dok su došli do jednoga velikoga pozoja, koj je iz zub otrova puščal i štel ga je požreti, ali gda je nju videl, moral se je i on vugnuti z mesta, i išli su dalje. Onda mu veli kača: ti dečec, tebe budo pitali: kaj očes, da ti damo? a ti náj nikaj 'zeti drugo, neg samo onu torbicu, koja visi za devetemi vrati, kajti ti ju bude treba jako, drugač ne dojdeš dimo; i ti, gda mi dojdemo nuter vu moje stanje i budemo išli kroz dvanajst vrat i gda dojdemo v dvanajstu hižu, onda ti mene nesi k stolu, da poljubim svoje stareše, onda nesi me k obloku, da poljubim svoju sestru, i onda ti budu dali jesti i ječ i idi spat. Drugi den te budu pitali za plaču, i to prosi, kaj sem ti rekla. I tak spominajuč došli su do jedni' vrat, i ova vrata su bila 'sa zlata. Onda mu veli: poruži po vrati', kaj se otpreju, ali su se ne štela odpreti, dok je ni ona pružila glavu iz torbe. Ve su se otrpla. I tak pri drugih i pri 'seh drugih, dok su 'se' dvanajst vrat prešli. Došli su na dvanajsto mesto, i onak je nesel k stolu k starešem, a potle k sestri. I tak se je ispunilo, kak je ova rekla: da su mu rekli, da naj jede i ide spat. I dali su mu posteljicu same pavulice, da, gda si je legel, taki je prepal gliboko nuter. Onda drugi den pitali su ga, da kaj mu daju za to, kaj je njihovo dete donesel. On odgovori, da oče onu torbicu, kaj za devetemi vrati visi. A ovi su mu odgovorili: a ti bedak, kaj budeš z onum torbicum? mi ti damo tuliko peněz, kaj budeš mogel nesti. Ali on je ni štel drugo neg onu torbicu i još onda falaček kruha, i puščali su ga nad vrata vun. Ali gda je došel do drugih od zad, a prvo kak je došel na jedenajsta vrata, su mu se ni štela nikak otpreti. On ruži plače kriči, ali nikak; ar bi si mogel pomoči, pa ne je znal, kajti mu je bila kača jalna povedati, kaj mora činiti. Onda on ide nazad na ova ista vrata, kroz koja je moral vun iti, pak ruži, ali nisu se štela odpreti. Onda veli nekak, kaj mu je gospodin bog pomogel, da je rekel: v torbu. I kak je to rekel, taki su mu se vrata

otprla. Išel je dalje i pri 'sakih moral je jedan put više reći: v torbu, tak da je 'sa prešiel i došel van. Išel je, dok je došel do onoga pozoja, koj je otrova iz sebe pušcal i štel ga je požreti; ali se je on zmislil i rekel pozaju: v torbu, v torbu. I štel se je pozaj v torbu rivati, ali on ne je dal, neg samo je dalje išel i došel do senokoše, gde su bile one vnožine kač, koje su ga štele gristi, ali on je taki rekel njim: v torbu, v torbu, i one su 'se štele vu torbu iti, ali je torbu stisnul i ne je dal, samo je išel dalje i došel do onoga pozoja, i on ga je štel požreti, i njemu je rekel: v torbu, v torbu, i on se je štel v torbu rivati, ali je ni pustil, neg je samo išel dalje. Došel je v jednu šumu, a gda je bil gladen, pojel je onoga kruha, kojega je bil dobil. Onda je išel dalje po šumi. Ide ide, doklam bil je gladen, ali ne je najti ne dobiti jesti. Na jedan put se je nameril na jedne lepe jabuke i veselil se je i nabral si je jabuke i štel da je bude jel, i gda je zagrizel, taki mu su vusta zrasla tak velika, da ne je mogel govoriti. Onda kaj će siromaček? ve nemre govoriti, nejma kaj jesti niti ne bi mogel. Ali je imel pomoć, pa ne je znal, torbicu. Onda on se plakal i dojde k njemu jedan bogec in veli mu: ti, čuješ ti, idi tam na stran dalje i tam su ti hruške, i koja ti bude se v kraj obrnula, onu vtrgni, a ni onu, koja se bude k tebi obrnula. I on je tak napravil i vtrgnul je onu hrušku, koja se je v kraj obrnula i taki ju je zagrizel i oplahlo mu je lice i bil je vesel ali je bil jošće gladen. Išel je dalje i došel je do jedne oštarije i išel je misleći nuter: ja idem nuter i budem si zval jesti, nejmam penéz, pa pojem pa si naj plati, a nikaj mi nejma 'zeti. I 'zeme si jednu porciju guljaša i holbu vina. To mu je bilo doneseno, i ovo je pojel. i onda se mu je jošće videlo jesti i zove si jošće jednu porciju i holbu vina, i to je pojel i popil. A onda je oštarijašica mu rekla: plati vezda, kaj si pojel. A siromat ne je imel v nijednem žepu penéz, i išće po torbi novce i ne je nikaj bilo, pa reče: sem imel, pa sem mortu zgubil. I pričel je torbicu stepati, a onda su pričeli sami cekini vun cureti. Onda on vesel taki, da dá jeden cekin za jesti, oštarijašica je štela mu dati van ali on ne je štel, dal si je jošće boljši jesti napraviti i tam je ostal čez noć i nekaj duže časa. Posle neki den došel je k oštarijašu jedan štacunar i prosil ga je, da bi mu posudil penéz, ako ima. Oštarijaš veli: ja ti nejmam penéz, neg ov, koj ti je pri meni; daj se njemu v ruke, on ti pomore. Ov mu je dal za to, kajti mu se lepo videlo, da ga je prosil, i stepel mu je iz torbice tul'ko, kuliko je mogel nesti. Posle je opet došel neki drugi trgovec i prosil je, da bi mu posudil nekaj penéz. A ov ga pita, da li ima koju čer, da bi mu dal za ljubav, da mu dá penéz, kuliko oče. Onda je trgovec svoje tri čere pozval, da naj ga koja zeme, ali ne je ga nijedna štela, ar je bil jako kosmat, kajti ne je bil već dečarec, neg je bil veliki človek, i veliku bradu je imel, ar je dugo časa i više let tam hodil. I zato da su ga ni čere štele 'zejti, zato mu

ne je dal penez. Onda je bilo na glas dano, da koj bude mogel kraljevu čer v kartanju s penezi premagati, da on bude njeni muž. Onda je ov nju pozval, da naj dojde do njega, da se bude on tam kartal, gde je doma v ošteriji. I kraljeva či došla je ž njim kartat. Onda je on svoju torbicu stepel, pak je za lebét postavil, i 'se je ona dobila i tuliko je dobila, da ni mogel nišče odnesti, neg na koli' su otpelali. I ova si je mislila: ja ga budem 'zela, 'pak mu torbu 'zemem pa njega stiram, samo da torbu dobim. I tak je včinila. Ova ga je 'zela i ž njim se zdala. Onda posle neki den 'zeme mu torbu a njega stira. Onda on siromak misleči, kaj bude vezda, zmislil se je na one jabuke i hruške, pa je išel po nje. On natrga jabuke, pa je išel ž njimi vu varaš. Drugi den je bila nedelja. On nese na pijac, pa se obleče v siromašnu opravicu, koju si je posudil za mali časek. A ove jabuke su tak dišale na pijacu, da su se 'si ogledavali i gledeli, gde su te jabuke, da tak dišiju. Ali on ni je nje dal vun, neg onda, gda je kraljeva či išla v cirkvu. I postavi se na vugel, kud je išla mim. Gda je došla blizu, dene doli jabuke i reskrije je. A ona dojde i popita ga, kaj koštaju one jabuke. On veli: pet groši. Ona mu je to rada dala makar i više, kajti [su se ji dopale. Onda posle meše išla je mam dimo, kajti se je znala predi šetati, ali vezda je išla dimo predi zato, kajti je jabuke imela, da su nji jako dišale a na vulici ju je bilo sram, kaj bi jela. Neg 'da je došla na štenge svoje kuče, mam je zagrizla jednu, i kak je zagrizla, taki ji je zraslo veliko lice i vustnice i jošče jezik otek, da ne je mogla govoriti nikaj. Taki kak je v 'izu došla, nije mogla ocu povedati, samo je pokazala, da je jabuku zagrizla, pa ji je tak oteklo. Onda on se otec prestraši i pozve doktore, da bi nju zvrčili, ali ni jeden ni je mogel nju zvrčiti. Onda ov veli kralju, da ju bude on zvrčil. Ali ga je ni kralj poznal, da je to njeni muž, pa veli, da mu dá, kaj oče samo, ako ju zvrči. On je rekel, da bude, samo da drugač on nemre zvrčiti, ako ne budu 'si od dvora odišli tri vure dalko. Nu kajti je videl kralj, da drugač ni je, da nemre drugi ni jeden doktor zvrčiti, moral je tak načiniti, kak mu je ov rekel. Ali je ipak postavil stražu okol varoša i 'si stražarji su ga predi videli da, ako bude bejžal iz varoša, da ga moreju prijeti. Ali on je bil spameten i oblekel si je dvojku opravu, svoju lepu odspod a drugo zdrapanu odzgor. I gda su 'si odišli sluge i gospoda iz dvora, stupi on k nji i reče: čuješ ti, poznaš ti mene? Ona miga z glavum, da ne. Onda on veli: ti si moja žena, ti daj meni torbu moju, onda ja tebe zvrčim taki, da budeš taki mogla govoriti. Ona vidi, da ne bude drugač, dá mu torbu. Onda ji on dá hruško i veli, da ju naj zagrizne. I ona ju je zagriznila i bila je zdrava. Onda on samo s torbum bejži bejži, pa je hitil odzgornju opravu, da je odbejžal iz grada, i stražari ga nisu poznali, pak je dobro živel, kajti je imel dosti penez, kaj mu jih je torba dajala.

Z a g r e b.

(Konec.)

Razun omenjenih šetališč v mestu imajo Zagrebčani še nekoliko drugih okoli mesta. Dokler prevelika vročina ne pritiska, zahajajo radi proti Savi. Cesta, sama na sebi lepa, se je nedavno obrobila s stranskimi poti, ob katerih so zasadili divji kostanj, ki bo v nekoliko letih cesto lepšal in senco dajal.

Kedar je pa prašno in vroče, se obiskuje Tuškanec ali Ksaveri, ali pa Maksimir (Jurja ves). Tuškanec, koj za gornjim mestom, je blagovoljno sprejemal meščane pod senco svojih hrastov, ter je zato bil poseben ljubljeneц vse gospode; pa lani je tudi njemu poslednja ura odbila. „Cultur,“ ki se širi na vse kraje, je nastavila sekiro tudi na te dobove in iztrebila jih je do malega; pri tem je pa tudi ostalo; dalje se še nič ne vidi o kulturi; to pa se opazuje, da Zagrebčani ne hodijo več toliko sem, kot so hodili pred.

Poravnala je pa „Cultur“ to nekoliko na drugi strani. Tuškanec deli prijazna hladna dolinica od Zagreba; že popred se je o poletni vročini obiskoval ta dol; mnogo več prijatlov pa bo gotovo zdaj štel, ker so po njem napravili prostorno pot; derži pa ta dol do prijetnega posestva, ki se mu pravi Smrok. Ne daleč od tod stoji cerkev sv. Ksaverja*) v najkrasniši dolinici izmed vseh, kar jih je okoli Zagreba. Preteka jo potok Medvedčak, goné mnogo mlinov, ki že v svojem zvanjanem kažejo blagostanje svojih gospodarjev. Lepšajo to dolinico gozdiči in nogradi s prijaznimi poletnimi prebivališči.

Zagreb druge tekoče vode nima, kot potok Medvedčak, ki blizu Medvedgrada, nekđaj znamenite terdnjave,**) izvira, in ki je za tako mesto vse premajhen. Razun tega, da omenjene mline goni, ima le še to važnost, da mestno nesnago v svoje, ne povsod pokrito korito zbira in na travnike nosi.

Naj bolj znan in obiskovan, posebno ob praznikih in nedeljah, je pa Maksimir ali Jurja ves, dobre pol ure od Zagreba. Malo mest ima kaj tacega. Hrastovje se verstí z inostranimi drevesci in umetnimi nasadbami, senčnate steze vodijo skoz dobrovo; pod germovjem šumljá potočič od enega konca do drugega: prijeten ribnik vabi obiskovavce na svojo mirno gladino, po kateri Zagrebčani po zimi derkajo, po letu pa veslajo. Nad jezerom stoji četirovoglat precej visok stolp, ki ga je dal sedanji prevzvišeni nadvladika in kardinal Juri Havlik sozidati. Ž njega se vidi proti Savi, na drugi strani na zagrebske goré, do Šestin in Medvedgrada, in niže ob

*) Sozidal je to cerkev Miklavž Erdödi v jezuitskem nogradu, kmalo po ustanovitvi gimnazija zagr. (Vidi krat. pregled l. d. od A. Mažuranića.)

**) Vidi, Dogadjaje itd. od J. K. S.

gričih Zagreb. Ne daleč od tod stoji „švajcarska kuća,“ z lepim po-
hištvom, kakor je nekdanj v navadi bilo. Zverinjak je napravil že
vladika Aleksander Alagović; posebno vabljiva je „mirna koliba.“ Mir
in tihota, ki jih le mili glas aelovih strun moti, zbujata v tem pri-
jetnem kraju tako rahle občutke v persih, da človek lahko pozabi,
da živi v dolini solz; o tem kraju veljajo, če ravno ne gledé višav
in mej, besede našega slavnega pesnika:

Pod velikim tuki Bogam,
Breztelesni bit' želim,
Čiste sape sred mej krógam
Menim, da na neb' živim.

Zagreb ima cerkvá mnogo, ali vse se morajo skriti pred prvo-
stolno cerkvijo. Občudovali smo cerkev sv. Marka; z nekakim spo-
štovanjem smo ogledovali prvostolnico sv. Štefana — pa reči smemo,
da pri vsi svoji umetnosti in mogočnosti ne vzdigujete duhá bolj,
ne delate človeka bolj pobožnega, kot sv. Štefan v Zagrebu. Zedi-
nilo se je razun tega, kar ostaja povsod enako, v to sverho vse:
tihota in mir okoli cerkve in v cerkvi; veličava celega zidanja; umet-
nost, ki je polepšala notranjstvo; spomin preteklih vekov, ki so
pogosto burno nad njo vihraje zginjevali.

Sv. Ladislav, prvi ogersko- hervaški kralj je, vtemeljivši okoli
l. 1091—1095 vladistvo zagrebško, gotovo tudi cerkev sozidal; po-
svetiti pa na čast sv. kralja Štefana jo je še le dal l. 1217 kralj
Andrej II.

Leta 1242 so prihruli Tatari, podé kralja Bela IV. v takrat še
nevterjeni Zagreb ter so razrušili in oplenili z drugimi stavbami vred
stolno cerkev. Začel jo je popravljati vld. Timotej okoli l. 1272; ali
verjetno je, da jo je malo za tim zopet velika kvar zadela, ko so
čete českega kralja Otokarja II. ob času njegovega vojskovanja zoper
Štefana V. in Vladislava III. Zagreb napadle in kaptolsko stran ter
prostor okoli stolne cerkve razdjale, kjer so stari banovi dvori
stali. Pozneje so jo popravljali vladiki: Auguštin Kažotić, (1304—
1318), Janez Alben (1420—1433), posebno Osvald Tuz (1466—1499)
in vladika Luka (1500).

Za že omenjenega vojskovanja med Ferdinandom in Janezom
Zapolskim (1522) je nemška vojska pod načelnikom Miklavžem grofom
Thurnom, oblegovaje vladikov grad, razorila korarske hiše, zapalila
cerkvino streho in porušila celo desno stran cerkvenega pročelja, zvo-
nik pa do polovice. — Ostanki tega kvara se na desnem krilu pro-
čelja vidijo še dan današnji.

Šestdeset let je ostala cerkev brez strehe; še le l. 1590 je
vlad. Gašpar Stankovački leseno streho narediti dal. L. 1724 drugi
dan po duhovem treši v stolno cerkev; ogenj se razširi po celi
cerkvi, predere zvonik, raztopí vse zvonove in naredí škode za
30,000 zlatov tadanje vrednosti.

Tedajni vld. Peter Domitrović je imel malo dnarja, zato se je obrnil s prošnjo za pomoč do herv. plemstva, in ne brez uspeha; vendar ni bilo njemu dano, popravljanja začeti. Njegov naslednik, vld. France Ergelski Hasanović se pogodi l. 1620 (20. prosinca) s staviteljem Janezom Albertalom*) prvič za cerkev, potem za zvonik.

Popravo na cerkvi je Albertal doveršil l. 1632, zvonik pa se je dodelal še le l. 1643, pod vld. Martinom Bogdanom, ali za kratek čas. Že dve leti pozneje, 1645, je začelo 29. sušca ob 10 zvečer v gornjem mestu goreti; pokončavši polovico gornjega in doljnega mesta je dosegel ogenj tudi stolno cerkev; zgorela je streha, zidovi pa so popokali. Prihodnje leto 1646 se je zrušil 27. listopada dalj časa nepokriti cerkveni svod, ter je poderl več žertvenikov, prelepo pevališče z orglami, ki so več tavžent zlatov veljale, itd. Eno leto kasneje se dogovori vld. Bogdan s staviteljem J. Albertalom zastran poprave cerkvenega svoda, pevališča in podertih stebrov. Bogdanov naslednik Peter Petretić da vso, dozdej z deskami pokrito cerkev z opekami pokriti, ter doverši l. 1665 cerkev takó, kakor je do danes ostala.

Z lesom pokriti zvonik je l. 1683 vlad. Martin Borković s pomočjo kaptola dal s svincom pokriti; vld. Vrhovac pa l. 1792 s kotlovino. Drugi desni zvonik pa čaka, da bo kadaj tudi zanj čas prišel.

Cerkev je v gotiškem slogu iz rezanega kamna sozidana, imá 26 četiřovoglastih stebrov; okna neke ertaste, neke okrogle so na verhu okinčane z razno rezarijo. Dolgost cerkve od zvnaj iznaša 38°.

Od znotraj je razdeljena na tri brodove, ki jih loči 16 stebrov. Med žertveniki, kterih se šteje čez 20 in ktere mnogo umetne dela zaljšajo, je veliki najlepši in najbogatejši. Obstoji pa iz starega mramornega in novega lesenega; poslednji del je 1847 dodelal kiporezar Sickinger v Monakovem. V gotiškem slogu izrezan, bogato pozlačen in posrebernjen predstavlja pročelje gotiške stavbe, ki je z vsakoverstnimi stolpiči okinčana. Na desni strani velikega žertvenika stoji lesena, bogato pozlačena nadvladikova stolica; ob steni na eni in drugi strani so napravljene klopí za korarje in bogoslovce. Svetlobo dobiva svetišče skoz pet podolgastih in okroglih oken, ki jih je zdajni kardinal in nadvladika Juri Havlik l. 1847 v Monakovem, v tamošnjem kr. zavodu za slikanje na steklu, okinčati dal z lepo stekleno slikarijo.**)

Čedne so cerkve oo. Franciskanov, cerkev sv. Marije na kaptolu, župna cerkev sv. Janeza v predmestju Nova ves; popravljená cerkev sv. Petra v Vlaški ulici. Dodelana je poslednja čedno in ne brez okusa, le zvonik se nam za svojo visokost

*) On je bil rojen Kranjec iz Trebnega.

**) Prvostolna cerkva zagrebska od J. Kukuljevića S.

in v primeru z ostalim zidanjem pretenek zdi. V gornjem mestu stoji na tergu sv. Marka župna cerkev enakega imena. S to cerkvijo se Zagreb pač ponašati ne more; okusa, umetnosti tú človek iskati ne smé. Sama na sebi je premajhna za župno cerkev v Zagrebu, verh tega pa jemljejo stebri mnogo prostora, in zastavljajo vid k velikemu žertveniku. Naštulili so pa žertvenike, kamor so jih le mogli, in okrasili so jih s podobami in kipovi, ki bi za borno cerkvico na kmetih preslabi bili. Začeli so nekaj popravljati in popravili so veliki žertvenik; ali kaj, ker je cela cerkev taka, da se z največimi stroški v okusno prestrojiti ne dá. Spoznavši to, so sklenili pred nekoliko leti drugo zidati; ali ostalo je doslej pri samem sklepu. — Lepša je akademjska ali cerkev sv. Katarine, nekđaj jezuitovska;*) sicer tudi ta ni brez lišpa, ki vsakemu okusu nasprotuje, kakor pričajo nekteri žertveniki, angeljci z debelimi pobojanimi očmi, iz celega na svodu izdelani; vendar je zidanje samo na sebi priličniše in res ne žali človeka s tako sirovimi izdelki, kakor pri sv. Marku.

V Zagrebu imajo zedinjeni in nezedinjeni Gerki svoje cerkve, Judje svoje shodnice.

Mesto stoji 388' (Ilica) do 489' (gornje mesto) nad jadranskim morjem. Tej nizki legi prikladno je, da je podnebje precej toplo in vgodno, posebno tukaj, kjer hribje branijo, da sever ne more tako briti. Zato je zima navadno kratka; snega napade večidel le kak palec debelo, in že mora sploh precejšen mraz zemljo stiskati, da obleži do 14 dni. Naj bolj pa pričuje, da je podnebje tukajšno milo in prijetno, vinska terta, ki raste po mnogih gričih in berdih, ki rodi kapljico, ktera je, čeravno na dunajski razstavi obsojena, sem ter tje vendar dosti dobra in žlahtna.

Zagreb je stolica bana hervaško-slavonskega, njegovega namestnika s c. kr. namestništvom, banovega stola in mnogo drugih oblastnij in vradnij, med drugimi višega poveljstva za granico itd.; zato je tudi naravno, da precejšno število tukajšnjih stanovavcov med vradnike in c. služabnike spada.

Tukaj stoluje nadvladika (zdaj kardinal prevzv. Juri Havlik, s svojim kaptolom, ki ima ustanovitev za 28 članov;**) tukaj imajo svoje samostane in svoje bivališča oo. franciskani, milostniki (mili bratje), milostnice in šolski bratje.

*) Temelj je položil tej cerkvi l. 1620 zagr. vladika Peter Domitrović; blagoslovil jo je l. 1732 vld. France Ergelski. (Glej: Kratak pregled povestnice gimnazie zagr. od prof. Ant. Mažuranića v letniku [programu] gimn. zagr. l. 1852.)

**) Pod zagrebskega nadvladika spada vladništvo Senj, Modruško in Djakovar-Srejsko; zatim eno vladništvo in partibus infidelium; pod njim stoji 15 viših duhovnij (Archipresbyteriate) 35 nadžup. in 243 žup.

Tukaj se nahaja mnogo učilišč, ki se od leta do leta zboljšujejo, kakor semenišče zagr. nadvladništva*) in gerško-katoliško križevskega vladništva; pravdoslovna akademija z višim gimnazijem.

Gimnazij zagreb. je najstari v hervaško-slavonskem kraljestvu. Leta 1607 so začeli Jezuiti v njem latinski učiti, ter so učili do l. 1773. Kralj Leopold I. je povzdignil 1671 gimnazij na akademijo in ta je ostala odslé z gimnazijem pod enim ravnateljem do l. 1842; v tem letu pa se je gimnazij ločil od akademije in dobil svojega ravnatelja in svoj pečat. Leta 1849/50 so se začeli vsi zapovedani predmeti predavati v gimnaziju in v akademii v ilirskem jeziku, pa le za malo let; zdaj se v akademii vse nemški predava razun enega predmeta; v gimnaziju pa se je ilirščina obderžala le v prvih dveh razredih in sploh pri predavanju ilirskega jezika.**). Pa upati je, da bo v prihodnje domači jezik večo veljavo zadobil.

Nahaja se tú pred malo leti osnovana nižja realka, ki se bo, ako Bog dá, skoraj v višo premenila; pripravnica za učitelje; v vsakem mestnem delu učivnica, ena za dečke, druga za dekliče; v gornjem mestu glavna ljudska učivnica; verh tega obstojé tukaj privatne izobrazovališča za žensko mladino.

Posebni zavodi, katerih rejenci pa gimnazij obiskujejo, so c. k. konvikt (semenišče sv. Jožefa), nadvladikovo sirotišče in gerško-katoliško semenišče. Popolnoma zase obstoji nadvladikovo učilišče za 7. in 8. gimnazijski razred.

Veče književne zaklade hranita akademijska knjižnica, ki šteje 11000 zvezkov in dobiva vsako leto 400 zlatov podpore, in bogata nadvladikova knjižnica.

Razun imenovanih učivnic je še omeniti risarska in glasbena šola.

Za izobraževanje narodno in književni napredek skerbé „Matica ilirska,“ „društvo za jugoslavensku pověstnicu,“***)) „gospodarsko društvo“ itd. Že se leta dni pametni ljudje pomenkovajo in posvečujejo, da bi se tukajšne društva zedinile v eno, vsaj gledé nekterih reči; pa kaj, ker je sloga med nami bela vrana! — še zmiraj čakamo pa čakamo. Dve tiskarnici in ena kamnotiskarnica bi veči del praznovala, ako bi čakale književnih del razun novin; izhajajo pa tukaj sledeče novine: Narodne Novine, katolički list, gospodarski list in nemške zagrebške Novine. Knjigarnici ste tukaj dve.

*) Okoli l. 1564 je ustanovil zagr. vld. Juri Drašković s kaptolovo pomočjo v Zagrebu za svoje vladništvo „Seminarium clericorum“ ali tako zvano „Černo šolo,“ v kateri so se učenci prvih znanostnih početkov učili, (V. Mažuranića.)

**) Vidi A. Mažuranića, povestnica gimnazije zagr.

***)) Mat. il., utemeljena 1842, je imela na koncu l. 1857, 17,900 zl. glavnice, in 350 članov. Društvo za jugosl. pov. vtemeljeno 1850 izdaja „Arkiv,“ l. 1857 je šteló 396 udov.

Za kratak čas in razveseljevanje ima Zagreb gledišče, streljišče, dvorano*) in trgovsko zbirališče.**)

Ne pogrēša Zagreb dobrodelnih naprav in druŹtev; nahajajo se tukaj bolnišnice za vojake in za mestjane; druŹtvo človečnosti, kat. druŹetno druŹtvo, druŹtvo za podporo siromašnih gimnazijskih učencov itd.

Od l. 1846 ima Zagreb hranilnico, ki je ob enem tudi zaloŹnica. Leta 1845 se je ustanovilo delnično druŹtvo, „Narodni dom“ z namenom, da bi se poslopje kupilo, v katerem bi se mogle namestiti različne narodne druŹtva in znamenitnica (muzej).

O veči obertnosti tukaj ni duha ne sluha, ako izvzameš tovarno za belopersteno posodje, ki pa potrebam ne zadostuje.

Tergovina hira in rokodelstvo peša, nekaj iz vzrokov, ki se ne čutijo le v Zagrebu, ampak manj ali več povsod, nekaj pa zavoljo posebnih okoljščin. Zato je tukaj kaj navadnega, da se temu ali onemu trgovcu štacuna zapre in po hobnu roba prodá; zato moraš vsako delo preplačati. itd. Ker se nisem namenil o tem na tanje pisati, zavračam brave na dozdanje sporočila kupčijske in obertniške zbornice za Hervaško do vis. ministerstva; ondi bodo o tem dovelj razjasnjenja našli.

Kar se tiče stanovavcov, imamo naj gotoveje vesti po brojenju l. 1857.***)

Po ti štetvi obsega zagrebska občina razun mesta pet predmestij, ki so: Sv. duh, Savska ulica, Tuškanec, Nova ves, Vlaška ulica, in štiri vasi: Ljubljanico, Fratersčico, Horvate in Ternje. Sploh se je štel omenjenega leta v srenji 17,348 duš, med njimi 4263 ptujcov, ali iz stranskih držav ali pa iz drugih avstrijskih deŹel. Zagreb spada tedaj po številu prebivavcov med mesta tretjega reda (z 10 do 25 tisuč) Skor polovica prebivavcov prebiva v doljnem mestu (43—78 odstotkov). Kakor večidel drugej, je tudi tukaj ženstvo številniše mimo možkih; izmed 100 prebivavcov jih je 52 ženskih, 48 možkih; vendar previšuje ženstvo le do 40. leta, po 40. letu pa možki.

Gledé vere je prva rimsko-katoliška z 12,051 ljudmi. Gerških katoličanov je 19, armenska sta 2; več je nezedinjenih Gerkov, namreč 332; nezedinjenih Armencov je 5, Lutranov 33, Reformirancev 10, Unitarcov 8, največ pa za rimskimi katoličani Judov, 625.

Z obzirom na poklic, na rokodelstvo in delo, ki jih živi, se delé takole: Duhovnov je 164, vradnikov 553, viših vojnikov 97, knjiŹevnikov in umetnikov 71, pravdosrednikov 57, zdravniških oseb 39, hišarjev in od obrest živečih 416, obertnikov in rokodelcov 1010, tergovcov 197, ladjarjev in ribarjev 5, pomagavcov pri poljedelstvu 136, pomagavcov pri obertništvu 521, kupčijskih pomagačev 84, drugih služabnikov 433, dninarjev 415, drugih možkih čez 14 let 647, žensk in otrok 8038.

*) Dvorana se je vtemeljila 1846., 1857 je štela 300 členov.

**) DruŹtvo trgovsko se je ustanovilo 1856. — Članov je bilo 1857, 150.

***) Agr. Ztg. v. 18. Nov. 1858 v. Prof. Ant. Zeithammer.

Zagreb se je ravno pretekle leta mnogo premenil; kakor v vseh ogerskih deželah, ste tudi tukaj leti 1848 in 1849 skoraj vse preinačile.

Zagrebska srenja se je od leta 1851 pomnožila za 2600 prebivavcov; število Judov je za 2 odstotka poskočilo. Vsled tega so se stanovanja silno podražile; zakaj pred se je malo zidalo, ker ni trebalo, potem pa se tudi zadosti stavilo ni, ker je pri tukajšnjih okolnostih denar povsod več obresti donášal, kot pri zidanju. Podražil se je živež. Kmet skerbí le za najbolj potrebne stvari, in še to le za danes, kar je naravno bilo, dokler je moral za svojega gospona delati; je donášal in donaša le malo na terg; posestniki in gospôda niso mogli mnogo pošiljati, ker jim je zavoljo pomanjkanja rok široko polje neobdelano ležalo. Zdaj je sicer nekaj bolje, ali mora se kmet še le novemu prostemu delavnemu življenju in novim potrebam privaditi ter spoznati, kaj mu je koristno; potem še le bo več prideloval in več na prodaj prinašal; potem še le bo v Zagrebu, ki je nekdanj gledé obilnosti na glasu bil, lagljeje živeti. Polepšalo se je mesto, ustanovile so se mnoge, občno koristne naprave: učivnice, društva itd.; popravilo se je marsikaj, posebno gledé učilišč, pravdarstva; ali mnogo še čaka boljših časov, zlasti kar se tiče naravnega narodnega življenja, trgovine in obertnije. Da bi skorej posjalo solnce tudi pred naše vrata!

Ethymologične drobtine.

(Spisal Davorin Terstenjak.)

1. Keblača na Štirskem: Schaedel, primeri sansk: kapâlas, Schale, Scherbe, Schaedel, gršk. κεφαλή, κεβλή, κεβάλή, Kopf.

2. Kavir, Kavnik pri Slovencih in Rusih Koldun, vidovina, Zauberer, sanskr. Kavis, Weiser, Dichter. Mojo izpeljavo iz Khav, apparere, splendere, Khavis, Glanz, lat. caveo, cautus, goth. skavja, schaue, poterjuje tudi Curtius (Grundzüge der griech. Etymol. I, 121.)

3. Šator stavljam k geršk: σκια, Schatten sanskr. k'hâja za skâja, k nemšk. Schatten.

4. Gorca, na Štirskem poznamovanje za zernsko posodvo (ponemčeni Görz) primeri grški γαυλος, Eimer, Krug, sanskr. gôlas, Wassergefäß.

5. Vrag, stavljam k sansk. varginas, böse.

6. Lanjga, lanjgati na Štirskem: schlaff, matt einhergehen, primeri gršk. λυγρός schlaff, lat. languet, sanskr. langa, scortum.

7. Stubnik, Stubica imena gor na Štirskem in Horvaškem, primeri sanskr. stûpas, cumulus, stûpajami, häufe auf.

8. Panja, panjava, opona, linteum, velum, v ruščini tudi: „ein leinener Rock“, v jeziku starih Panonov παννους, platneno

oblačilo z rokavi — se ujema z lat. pannus gršk. πῆνος, πῆνη, Gewebe, πηγιζομαι, webe, slov. pnem, česk: pnouti, starovisokonemšk spannann.

9- Piroge, pšenične pogače, pirov močnik = pšenični močnik, kraj Ščavnice, primeri grško: πῦρος, Waizen, letišk: pûrji, Waizen, sanskr. pura „yellow barleria“ po Wilsonu.

10. Perina, eine glühende Kohle, se ujema z gršk. πῦρ, Feuer, umbrisk. pir, Feuer, lat. prûna, glühende Kohle.

11. Bumbek, Knolle, se ujema z letišk. bumbuls, Knolle in gršk. βολβος, Zwiebel, lat. bulbos.

12. Srobati, schlürfen, primeri lat. sorbeo, gršk. ῥοφέω.

13. Nimis imé retranskega božanstva, primeri slovenske imena: Namis, Namoš, Nemanja, Namoslav h koreniki sansk. nam? in toraj Nimis, Namoš, Nemanja.

14. Ramiste. Tako se je velelo panonskoslovensko mesto današnji Ormouž = Armouž iz Armovište, Armovišče, kakor: plauž iz plavišče, mostouž iz mostovišče, lukouž iz lukovišče. Toraj Ormouž = Armovišče, in ker je ar = ra primeri: ardeči, armeni in rudeči, romeni; primeri še lat. arma, armus, goth. arms, starovisokonemšk: arm, in Slov. ramo, namesto: armó, dalje rano, namesto arno, — ter Armouž, Armovišče = Ramouž, Ramovišče, iz korenike ram, quiesco, litevsk. ramas Ruhe, Frieden, ramus ruhig, friedlich, raminti, beruhigen, grški ῥεμαῖος, ruhig, friedlich, goth. rimis, Friede. Toraj staropanonsko poznamovanje Ramiste, Ramovište in dnešnje Armouž (glasnik r ljubi visoke vokale) pomenja Friedensort, in nemško ime tega mestica Friedau, je toraj prestava staroslovenskega.

15. Mike, Mikež imeni staroslov. višega duhovna; primeri sansk: makhavan, Opferer, makhas, Opfer, vediški: makhas, Kämpfer, makhasjâmi, kämpfe, slov. mikati, ringen? gršk, μάχαρα, goth. meki, lat. macto. Pervotni pomen toraj: caedere, schlachten, das Opferrind schlagen.

16. Miš, Mišica. Kako se razlaga zavez tih besed? primeri: lat. mus, Maus, in mus-culu-s, Muskel, geršk. μῦς, Maus in Muskel.

17. Litija, po Valvasorju na Kranjskem: Menschenfett; toraj se ima postaviti k litevsk: glittus, glatt, klebrig, k latinsk. gluten, glis, humus tenax, in v slovenščini je začetni glasnik odpadel, kakor v gerščini: λιτ, λις za γλιτ. Toraj Litija ein klebriger Ort, locus lubricus. Ali od lita, praecipitium?

18. Levica, ime škerjancovo v jesen; prvotno pomenja die Schnitterin, kakor škerjanec, škorjanec = Schnitter iz korenike šker, schneide, zato škertljati, schnitzeln, škarje. Korenika lu iz lav., primeri sansk. lû, seco, lunâmi, disseco, toraj lev, leo, der Zerschneidende, Zerreißende.

19. Laverca, vom Wasser ausgewaschene Stelle iz korenike lav, lat. luo gršk. λῦμα Spüllicht.

20. Sag, Beugung, tudi v serbščini (Vuk. rječnik s. v.) primeri staronordisk sveigja, flectere. Segeste die an der Beugung liegende Stadt?

21. Karke, kerke, Zopf. langes Haar, primeri gršk. $\chi\acute{\epsilon}\rho\chi\omicron\varsigma$, Schweif.

22. Vek bi primerjal k nemški Woche.

23. Isek, njegovaven klic za malega otroka, Isjaslav staroruske imena na norenskih kamnih Ison, Ismar, toraj = gršk $\iota\varsigma$, wünschen, sansk iš, begehren, aufsuchen, slov. is-kam, primeri sansk.: I šmas, Liebesgott.

24. Kal, breg, primeri: černi kal, beli kal, sivi kal, poznamovanja gor na Kranjskem in Štirnskem, dalje Kališ, Kališnik, imena stanovavcov na Kalu, se ujema z gršk. $\kappa\omicron\lambda\text{-}\omega\nu\acute{o}\text{-}\varsigma$ Hügel, lat. cel-su-s, ex-cel-lo, col-u-mna, cul-men, litevski: kal-nas, Höhe.

25. Klanc. okoli Luč, steiler Berg, primeri goth: hlains, Hügel, lat: cli-vus, Abhang, gršk: $\chi\lambda\text{-}\upsilon\varsigma$, Abhang.

26. Plitec, Sandstein, primerjam visokonemšk. Flins, Stein, grško: $\pi\lambda\upsilon\theta\omicron\varsigma$, Ziegel, česk. plita, Sandstein, litevsk. plitas, Ziegel.

27. Lita, na Pohorji praecipitium, serbsk. litica, (Vuk rječ. sv.) steiler Felsen; primeri keltsko: litavicos, e terra litorali oriundus.

28. Maziti v serbščini hätscheln, tändeln, slov. mazur, ein verzärteltes Kind, primeri polski ples mazur.

29. Čatež imena bregovatih krajev, primeri serbsk. čot, (Vuk rječnik s. v.) Hügel sansk.: khatus, Spitze, Čatež, Berggeist.

30. Čehati, abstocken, abhauen, čeh, čehak, ein stockiger Bursch, sansk. kaš in kaç, scindere, caedere, iz ktere korenike slov. ček, čekič, Hammer, čokan, Spiess, čekan, Hauzahn, čok, Baumstock, ruski: čehonja, Hammer, Schlägel, slov: Počehova, eine abgestockte Gegend. Že na drugem mestu sem dokazal, da čeh tudi pomenja Berggipfel, Bergspitze, in da Čehi so: incola cacuminum, kakor so Lehi prebivavci leh, Flächenbewohner.

31. Čemerno, ime brega na Krajskem ponemčeno v Himmelberg; toraj čemer = Himmel, od heman, decken (Graff, althochdeutscher Sprachschatz). Primeri slov, čamer Mütze als das bedekkende? bosnjaški: čamulja, Mütze (čemer) Kopfschleier der Türkinnen.

Analogično poznamovanje najdeš v litevščini: jumal Himmel, iz jumti, decken.

32. Sons, na Pohorju, ein milchbärtiger Knabe. Sons, ime pohorskega kmeta, primeri rusk. sos, Milchbart.

33. Ti pogan ti! Kraj Ščavnice psuje mater črez nesnažne otroke; primeri serbsk. poganiti, verunreinigen, pogan, pollutus, ali tudi cirkvenoslov.: potpega, mulier polluta, ob fornicationem dimissa, Pripegal, Pripegala, Priap starih Slovanov?

34. Ergolan, ein wollüstiger Mensch, Hengst, ergolia, Gestütt, primeri ruski; argamak, Hengst; litevsk: eržilas, eržilis, Hengst.

35. Kerma, Felsblock iz korenike kar sansk.: çar, spalten, s suffixom ma, kakor kos-ma, kukma itd.

36. Rada, sterk, Storch-se ujema z lat. ardea, gršk: ἑρωδιός, ρ'ωδιός, Reiher.

37. Nebo, v slovenščini tudi Gaumen, ravno tako geršk. οὐρανός, Himmel im Gaumen.

38. Salo, Fett, Schmeer, primeri gršk. σιᾶλος Fett, Schmalz.

39. Resa, Resava, imena rečic. Pomen razlaga sansk. arš, fluere. Po methatezi rus, odkod rusk. rusle in Rusalke, Flussgöttinnen.

40. Vora, cirkvenoslov. claustrum, sansk. var, decken, iz te korenike je tudi sansk. urna = varna, slov. po izmeni glasnika r z l — volna, lat. vellus, goth. vulla. Iz korenike var je varuh, varovčín, der schützende, dalje zavor, zavirati itd.

41. Izgojnik, človek, kateri ne spada v občino, iz korenike gi = ži vivere, odkod gojiti itd.

42. Prešeren ima sorodnico v staročeski prešera, portentum?

43. Zel, zelje se ujema z lat. helus, helvola, Gemüse, sansk. hari, grün, geršk. χλόη, Grün, Gras.

44. Žernec, človek, kateri občuti, kar se bode zgodilo. To besedo primerjam sansk. hira, Darm, lat. hira, Gedärm, staronor.: garniz, Eingeweide, litevsk. žarna, Darm. Jezikoslovci iz hira izpeljujejo tudi: haruspex, človek, kateri na čreva gleda, in iz njih prerokuje.

45. Usetin. V nar starejših listinah se kraj „Velika nedela“ veli Usetin, Usetina. Velika nedela je Ostersonntag. Ker se nemška beseda ostern, starovisokonemšk. ostar izpeljava iz korenike us, sansk. uš, leuchten, usrijâ, Helle, Licht, so tudi stari Slovenci poznali koreniko us, leuchten in Usetina = Ostertag = Velika nedela. Primeri še litevsk. auszra, Morgenröthe.

46. Prekova, imena sternih krajev, tako nad koroškim Štrasburgom, primeri staročesko: prika, declivum.

47. Pleta, na Štirskem šajka, česk. pelt, rates, classes, naves. V štirski nemščini: Pletten, korenika je pl, plu, odkodar plavati itd.

48. Halog, Gestrüpp, Haložan, Gestrüppbewohner, cirkvenoslov. halog, sepes, po pravem: živi plot.

49. Na dober van, slovenska phrasis: In bonam voluntatem, primeri sansk: vanomi, ich begehre, vanami, ich liebe.

50. Votiti, fett werden, serbsk. utiti, fett werden. Primeri osebne imena na rimskoslovenskih kamnih: Votigout = Votigolt.

51. Pegat, Perlhuhn, primeri cirkvenosl. pjega, lentigo, linsenartiges Mahl, pega, Makel.

52. Žel ar, na Štírskem oni posestnik, kateri ima pol kmetije. Kdor ima celo kmetijo, pravijo, da ima pušo. Želarija je pol puše.

Korenika mende žel = žer, kakor beseda puša sansk. puš nahren.

Pomenki o domačih rečéh.

Zakaj je nehal Vedež?

(Spisal J. Navratil.)

Obiraje „Mlinarjevega Janeza“ veli g. M. Kračmanov na str. 56 slov. Glasn. t. l. šte. 2. 4. . . . „ali mar ni vsem znano, za čim „je poginil tako „obljubljeni“¹⁾ Vedež, za čim je umerla Slov. bčela? „Vsak (?) ve, da je Vedeža zakopala tista nesrečna mešanica, da je „smrti pomagala zadušiti Slov. bčelo silna jezična zmes“ . . .

Zastran Vedeža, ki sem ga vredoval, odgovarjam: Jako mi je ugodil g. M. K., da mi je dal priliko, da zagovorim očitno sebe in Vedeža.

Vedež, časnik za šolsko mladino, ki je počel izhajati v beli Ljubljani o polovici l. 1848, ni imel po besedah oskerbnika tiskarnice Egerčine, ne prvo, ne drugo, ne tretje leto toliko prejemnikov, da bi bila mogla založnica brez škode izhajati; zato mi je napovedal konec l. 1850, da ga ne more tiskarnica (ki se je nadjala, da se bodo naročniki zmirom bolj množili) več ob svojem strošku tiskati. Za leto 1851 sem ga kanil potem na svojo roko (namesto vsak teden, vsakih 14 dni) na svetlo dajati; pa se je oglasilo vendar spet premalo naročnikov, dasi je bilo to slabotno dete tako srečno, da so si ga priljubili berž mladi in stari. Dobička nisem gledal; ali v očitno zgubo nisem mogel.

Res, da sem se dal nekterim mladim pisavcom, prijateljem svojim, zadnje 3 mesce l. 1849 pregovoriti, ali prav za prav preprositi, da sem vzel nehotoma le „za poskušnjo“ vanj vsega vkup osem kratkih spiskov,²⁾ ki so bili pisani „nekoliko z ilirskimi³⁾ oblikami;“ ali že konec onega leta (1849) sem sam ob sebi zaverigel to mešanico, ki mi je presedala od nekdanj, zato ker po moji pusti pameti ne bo iz te moke nikdar (narodnega) kruha. Saj so nas menda že izučile nesrečne poskušnje, da se jezik ne da narediti!? — pa tudi mešati ne, kakor soršica, da bi bil kakor iz nje tečen kruh. Rajši sem dajal tiskati v Vedeža poslej, kakor že tudi poprej⁴⁾ po malem kratke „ilirsko-slovenske“ pogovore in basni — izvirno (ilirsko) besedo vstric slo-

¹⁾ Ob-ljubiti (koga) srb. in hrv.-slov. = slov. priljubiti si koga (lieb gewinnen, po Vuku pa le abküssen). Pis.

²⁾ Le basni, kratkočasnic ali smešnic (1849, II. pol. str. 107 itd.)

³⁾ Zdaj bi rekel rajši: serbskimi ali hervaškimi. Pis.

⁴⁾ 1849, II. pol. str. 63 itd.

venske — razun tega pa tudi skoro v vsak list l. 1850 košček „slovensko-ilirskega slovnika,“ zato da bi se naučili slovenski otroci malo tudi tega jezika in umeli za silo knjige naših sosedov in bratov jugoslovenskih. Še dan danes mislim, to ni bilo napčno. Nekteri so mi bili pozneje res celó hvaležni za to. (Zdaj vidim, da ni bila „ilirščina,“ ki sem jo jemal iz knjig, nič kaj izverstna; ali zato naj odgovarjajo pisatelji „ilirski.“) Tega načina menda tudi g. M. K. ne prišteva mešanici. Da pa kakega „obljubljenega“ časnika peščica mešanice ne zakoplje, to nam kaže skušnja.

Zakaj pa je imel Vedež ves čas premalo prejemnikov? — Vedeža so prejemale do malega le dobrotniki, t. j. verli domorodci, ki so ga plačevali iz gole ljubezni do mladine slovenske in do premilega jezika maternega, ter ga davali ubogi slovenski deci po kmetih zahman brati, posebno dokler še ni bilo slovenskih bukvic za šole. Čeravno je bilo takih blagih domorodcov, (ki so pomagali — mnogi izmed njih ob pičlih prihodkih tudi drugim časnikom in knjigam slovenskim na noge) mimo števila Slovincov precí veliko, pa jih je bilo na žalost vendar premalo tudi ondaj, kedar jih je bilo največ. Vedež se je rabil dotlej, dokler ni bilo šolskih bukvic slovenskih, po malih šolah za silo tudi za šolsko berilo; ko so počele prihajati slovenske bukvice na dan, tedaj se mu je pa zmanjševalo število naročnikov še bolj. Lahko, da ni bila komu tudi kakova oblika ali kaj drugega po volji (težko in pretežko je vsem ugoditi), in da so popustili Vedeža nekteri nemara tudi zato; ali to in pa nič. Saj vé zdaj vsak, kdor to bere, da ne bi bil mogel več izhajati, da so mu ostali verni tudi vsi naročniki, ko jih je bilo največ — pa vendar še premalo.

Iz vsega tega se menda vidi, da je misel verlega g. M. K. zastran Vedeža kriva.

V povabilu konec l. 1850 za drugo leto sem rekel. „Rajši bi, da neha Vedež, kot da bi ne bilo v slovenskih malih šolah slovenskih bukvic.“ Ta serčna želja se mi je zveršila. Za šole po Slovenskem je zdaj, slava modri vladi! obilno lepih in dobrih slovenskih bukvic, ki blažijo naši mladini za časa sercé in ji bistrijo glavice. Bog daj, da bi ostalo tako vekomaj!

Koristnost gojzdev.

(Spisal K. Robida.)

Gojzd je potrebna reč pri kmetijstvu. V njem dobi posestnik derva za kurjavo, les za stavbe in steljo za živino. Torej mu ni treba izdajati dnarja za takšne reči, ampak on tudi lahko kak krajcar prejme pri prodaji lesa, kedar je gojzd dovolj prostoren in dobro zaraščen. Kakor je sinu prijetno, ki je lep gojzd po očetu podedoval, ravno tako mora on skerbeti, da svojemu otroku ne zapusti puščobe

namesti gojzda. Kdor vendar v svojem gojzdu brez prevdarka seka in ruje in ne skerbi za rast mladega lesa, bo kmalo imel gojzdni prostor brez dreves, in bo moral derva sam kupovati, namesti jih prodajati, ali bo po zimi pri merzli peči sedel, in po leti pri solncu kahal.

Brezumno pokončevanje in pokvarjanje gojzdov vendar ne škoduje samemu posestniku, ampak celi okolici. Zakaj Bog je stvaril gojzde, da napravljajo zemljo, na kateri stojijo, rodovitno in trdno; da jo varujejo prehude vročine in ploh, da nabirajo nebno vodo in jo izlivajo v potoke, da nam čistijo zrak.

Gojzdi napravljajo zemljo rodovitno, ktera daje živež novim rastlinam in po rastlinah zverjadi; oni jo uterjujejo, da je ne morejo vetri odnašati, ne plohe izpirati. Listje namreč in suhe veje padajo na tla, kjer sčasoma trohnijo in se preminjajo v rodovitno perst. Letó perst pokrivajo drevesa s svojo senco, da vlažna ostane in da v nji sleherno seme lahko kalf in čversto raste. Gojzdne tla se pokrivajo z drevesci, s travo, z mahom in so preprežene s koreninami, ktere kot mreža perst stiskajo in s podlago vežejo. Drevesne veje s svojim perjem vjemajo plohe, da lete ne pobijajo nježnih rastlin in da ne kopljejo razorov po sterminah. Goste drevesca tudi zavetujejo zemljo proti viharjem in proti hudi merzloti, ktera zatira rastljine in živadi. Sedanji Kras, na kterem skorej nič drugega ne vidiš, kakor kamenje in skalovje, je bil nekdaj lep gojzd. S podiranjem dreves so ljudje zaterli njegovo rodovitnost in so odperli hudi burji široke vrata, skoz ktere ona odnaša vse življenje. Tukaj imaš strašne nasledke izsekanega gojzda, ki je tako rekoč na ravnini stal. Hujši so še nasledki posekanih gojzdov po gorah, kjer ploha plitvo perst v grabne spravlja, iz kterih jo hudourniki s peskom in kamnjem vred v dole valijo, po senožetih, njivah, vaséh in mestih razsipajo in rodovitne kraje v puščave preminjajo. Takim hudournikom, če prideró z visokih golih hribov, nobena moč človeška ne zamore v okom priti. Tega nam ne samo pripovedujejo prebivavci na Tirolskem in Švajcarskem, ampak tudi domorodci posebno iz Dravske doline krog Grajfenburga. Kaj pa ostane na sterminah, iz kterih je voda odnesla rodovitno zemljo? Gola skala, na kateri se nobeno drevo ne more ukoreniniti, in ako ravno skalno poveršje sčasoma razpada in se preminja v perst, postaja vendar zopet gola skala, kedar veter suho in rahlo perst odpihuje ali dež navzdol odnaša. Tedaj je gojzd na takšni stermini za vselej iztrebljen.

Gojzdi po dolinah in gorah nas ne varjejo samo škodljivih ploh, ampak tudi hude ure in toče. Kedar namreč vlažna zemlja v gojzdih vodeni sopar vedno v zrak pošilja, vzrokuje, da večkrat vendar pohlevno dežuje, da se elektrika iz zraka ložeje v zemljo iztaka in ne nabira v strašni blisk. Toča je pa v nekaki žlahti z elektriko, in zatorej smemo reči, da so gojzdi pravi strelo- in točosvodi.

Gojzdi so tudi hrambe studencov in potokov. Kakor sem že rekel, dežuje nad gojzdi pogostno in pohlevno, sneg se počasi taja, in torej pride

voda vlagoma do gosto zaraščenih tal, na katerih jo mahovje kot goba popije. Napito mahovje oddaja vodo persti, skoz katero kaplje naravnost lezejo in se v podzemeljskih votlinah nabirajo. Iz takih napolnjenih votlin teče voda po vrelih, kateri poprej ali poznej na zemljiško poveršje pridejo in se po dolinah v potoke zedinjujejo. Da se z zatiranjem gojzdov sušijo studenci in potoki, nam pričajo skušnje raznih krajev. Na Rusovskem so zapazili, da se manjša voda v razmeri z gojzdi; na Špan-skem, kjer so posekali velike gojzde, jim pomanjkuje vode, ktere so poprej dovolj imeli. Kras je gol in suh. Tudi Turki vedó, da ni studenčnice, kjer ni gojzdov. Zatorej je oistro prepovedano, sekati bukev in hrastov v gojzdu blizo Carigrada, iz kterega dobiva mesto studenčnico.

Slednjič čistijo gojzdi podnebni zrak. V slehernem trenutku dobiva zrak veliko ogelnokislino po dihanju ljudi in žival, po vrenju vina, ola in po drugih kemijskih djanjih, po zemljiških razpoklinah, iz kterih ogelno-kislina puhti. Leto kislino razkrojujejo rastljine s pomočjo solčnih žarkov, porabljujejo ogele v svoj živež in dajejo nazaj v zrak kisele, ki zopet v dihanje služi. Tudi druge živalskemu življenju škodljive gaze, kateri se narejajo pri izpadanju organskih reči, postavim salmjakovca, rastljine na se vlečejo, v svoj živež porabujejo in tako podpirajo živalsko življenje in zdravje.

Hasnjivost gojzdov so naši nekdanji predniki dobro poznali in so v svoji nevednosti menili, da bogovi v gozdih prebivajo. Mi, ki smo po sv. veri podučeni, vemo, da je en sam Bog, povsod pričujoč, ki je vse reči stvaril; torej moramo gojzde kot božjo stvar v svoj prid rabiti in ne po nehvaležnosti v svojo škodo zaničevati.

Isterske prislovice.

(Poslal J. Volčič.)

Kratka rozga (v jeseni), duga tergatba (drugo leto.)

Ako sneg va podzimsku na zeleno pade, ée i na mlado leto.

Ne budi zla ni zamere (nichts für Ungut.)

Latinski brek (pas) ni za vlašku kozaru (grajanke nisu za vanjščake.)

Tužan, ki hodi svojima nogama, a ljudskom pametju po svetu (vojak itd.)

Bolje uboga žena nego bogata dekla (Istranske ne služevajo rade).

Ni muž, ki obeča kruha i sira, pak ne da ni luka.

Ako se na pust prede, se gujne vidu.

Sirotske dece neće pomanjkati.

Ženiti se na odnes (auf die Entführung).

Šaća baća kuća plaća (ako se skrito ali očito iz nje nosi.)

Sv. Gergur ali pred sobom ali za sobom matere po šajbu pošlje (bo mraz.)

Slovenski besednik.

Iz Gorice se nam piše med drugim tole: Na 29. strani t. zv. nam naznanjaš, da pripravljajo v tisočletni spomin naših aposteljuov Cirila in Metoda naši severni bratje „kancional“ za izdajo. Zares lepa misel, razveseljivo početje, le škoda, da tudi svojih južnih bratov ne povabijo na vdeleževanje. Po mojih mislih imamo vsi Slavjani pravico in dolžnost, vdeležiti se inenitnega dela. Sv. Ciril in Metod sta čudo veliko dobrega storila ne samo Moravcom in Čehom, ampak vsemu in celemu slovanskemu narodu raznih narečij. Zaslužujeta torej, da jima skazuje ves slovanski narod svojo hvaležnost. Prav lepo in razveseljivo početje bi torej bilo, ko bi naši severni bratje kot zvonec noseči pervaki po vsem slovanskem svetu zazvonili in vse brate k zidanju začetega spomenika poklicali in tudi naš južne Slovence v svojo slavno družbo sprejeti blagovolili. Da sta sv. Ciril in Metod naj večja dobrotnika celemu slovanskemu narodu, ne samo gledé vere in božjih reči, ampak tudi slovstva in občnega duševnega razvitka, je jasno kot beli dan. Ona nista samo našega naroda verskih zmot očistila, ampak tudi slavjanski jezik na prestol cerkvenega jezika posadila, kar ni bilo dano nobenemu živemu jeziku. S tim sta med Slavjani ne le zveličansko vero uterdila, ampak tudi književnost zbudila in neusahljiv vir odperla, ki vero in slovstvo vedno oživlja. Prav bi torej bilo, da bi tisočletni spomin preblagih mož cerkev in književnost prav slovesno obhajala. Med drugim naj bi se tudi napravil album ali spomenik, spleten iz cvetic iz vseh slovanskih narečij! A. Ž.

Iz Celovca. Zarja lepših dni nam vzhaja na oboku narodskega življenja; nov, čverst naroden duh diha po okrajnah široke Avstrije. Slava cesarski besedi, ki je tudi nam Slovencom perok dušnega prerojenja, če se krepko posla lotimo in slečemo staro nemarnost. Dela je obilno, tudi delavcov bi bilo zadosti, ko bi vsi segli slovenščini pod ramo, namesto da jih toliko muhaste muhe pase in pri svoji nedelavnosti čaka bogate žetve. Tudi naše društvo, ki je že nekaj let sem pešalo in hiralo, bo z novim letom popolnoma omladelo pod posebnim varstvom našega milostljivega knezoškofa. Kot bratovščina ali družba sv. Mohora bo pričelo društvo svojo novo delavnost in posebno manjše spise za prosto ljudstvo, pa tudi bukve v djansko rabo častiti duhovščini na svitlo dajalo. Udje bodo razpadali v letne in dosmertne; letni družniki bodo plačevali po enem goldinarju na leto, dosmertni pa v družbino matico po 15 gld. na enkrat ali pa po 7 gld. 50 kr. dvakrat v teku enega leta. Da si pa družba pridobi potrebnih delavcov, bo plačevala za tiskano polo v mali obliki (kakor je tiskana molitevna knjiga „Marije rožincvet“), če so sestavki izvirni, 9 gld., za prestave pa 6 gld.; če bodo pa knjige tiskane v večji obliki, po tri goldinarje več za polo. Gotovo bo postala Mohorjeva družba po novi osnovi, ki se bo v kratkem razglasila, krepka podpornica narodske omike in literature.

Z velikim veseljem in serčno radostjo prebiramo na Koroškem prelepe so-
stavke, ki jih razglašajo „Novice“ o cesarskem ukazu, ki določuje učbeni
jezik v različnih deželah našega cesarstva. Tudi mi čutimo živo potrebo,
da bi se na slovenskih gimnazijah in realkah vsaj kak predmet razlagal v
domačem jeziku, n. pr. verozakon in domači jezik, kateri bi se imel po želji
vis. ministerstva, ki je priporočilo v slovenščini zloženo „slovensko slov-
nico“ že l. 1857 kot šolske bukve na naših gimnazijah in realkah, že davno
v domači besedi razlagati, kar se je pa doslej, kolikor je nam znano, go-
dilo le v Terstu in pri nas v Celovcu. Po vsej pravici smejo pričakovati Slo-
venci, da se natanjčeneje izpolnujejo naredbe visokega c. k. ministerstva. —
Željno tudi pričakujemo velikega slovnika, ki se ravno zdaj v Ljubljani
dodeluje; živa potreba ga je vsem Slovencom. Da bi nam vsaj do novega
leta gotovo priromal! Naj bi se tudi z izdavo slovensko-nemškega dela
ne odlašalo na dolge dni. Kar se pa tiče njegove osnove, moramo tudi mi
popolnoma poterditi besede tistih mož, ki govoré za obecedno razverstitev
jezikoslovnega blaga. Le takó izdelan slovar bo v resnici praktičen vod-
nik učenim in neučenim bravcom in pisavcom. Ne moremo na zadnje za-
molčati še ene želje, ki je gotovo splošna po celem Gorotanu: naj bi se
cela izdelava ali saj dokončno pregledovanje slov.-nemškega slovnika zau-
palo ravno tistemu učenemu možu, ki nam je oskerbel tudi nemško-slovenski
del. Njegovo imé nam je porok, da bo tudi to njegovo delo zloženo v duhu
sedanje jezikovede in po terjavah slovanskega jezikoslovstva.

* O zadevah podučnega jezika na hervaških in slavonskih gimna-
zijah piše kat. list tole: Previšnju carsku naredbu od 8. Kolovoza t. g.,
kojom nj. veličanstvo dostoja se odrediti, da se odsele i na višjih gimnazijah
nauci pretežno predavaju narodnim jezikom, mi u svom listu dosad spome-
nuli nismo; niti smo htjeli objavljivati dopisah, što su nam, izjavljajuć
svoju radost nad pomenutom naredbom, s više stranah dolazili. Čude se
tomu mnogi, a mnogi nas i pitaju, zašto o stvari, koja se nas tako blizu
tiče, koja je vse rodoljube do uzhićenja ganula, o kojoj se toliko govori i
piše, mi šutimo te šutimo? Evo im odgovora: Svaki i najbolji zakon ne-
prudi ništa, ako se neuvode, ako ostane samo na papiru; a da bi se to mo-
glo dogoditi i s onom previšnjom naredbom, imasmo dosta razloga bojat
se. Zato nehtjedosmo niti svoje niti tudje radosti objaviti, da nam se mo-
žebiti utaštena kasnije neokrene u tim veću žalost. Sada, pošto znamo,
što je i kako je, evo i nas, da se nj. c. k. veličanstvu s dubokim poči-
tanjem zahvalimo, što je u svom pravdoljubju naravno dosad uzkraćivano
pravo našem narodnomu jeziku povratiti milostivo dostojalo, i tako izobra-
ženju narodnoga našega jezika najshodniji put otvorilo, da bude tim pri-
kladnijim sredstvom za prosvjetu naroda našega, kojega drugim jezikom
van njegovim nitko nikad neprosvietli. — Previšnja naredba, o kojoj je
govor, nije istina jošte uvedena u život; al su uslied nje od višje vlasti
pozvani sborovi učiteljah gimnazijalnih, da podnesu predloge, kako bi se
ona izvesti imala. Uvjereni smo, da će naši učiteljski sborovi takove pred-

loge podnieti, što su njeki i učinili, da će se i glede narodnoga i njemačkoga jezika previšnjoj volji nj. veličanstva zadovoljiti.

Ista previšnja naredba dala je povod, što se od početka ove školske godine učenikom više gimnazije u Zagrebu nepropovieda više njemački, kako je ove poslednje dvie godine bivalo, već, kako dolikuje hrvatskoj mladeži, njenim materinskim hrvatskim jezikom. Čujemo, da će se istim učenikom i nauka vjere drugoga polugodišta opet početi predavati naški. Navlaš rekosmo, da je tomu samo povod dala previšnja naredba, jerbo je to činiti valjalo po propisu i nalogu one iste ministerialne naredbe od god. 1854., kojom je njemački jezik kao učevni uveden u naše više gimnazije. Kako se dakle našoj mladeži i evangelje u crkvi naški navieštalo, što biva, i nauka vjere u školi domaćim jezikom — jezikom srca i duše predavala bude, onda će se ukloniti dosadanja protuzakonita nepodobština i zloraba, kojom, dobro znamo, vjera i crkva nijednomu našem mladiću omiljela nije. Što je sveto, neka se štuje; a svetinje gube cieniu i važnost, kada služe kao sredstva i pomagala drugim svrhama.

* Vaclav Kliment Klicpera. V. K. Klicpera, najslavniji dramatiški pisatelj česki, kterege prezgodnjo smert smo naznanili v zadnjem listu, je bil rojen l. 1792 dne 23. listopada v Hlumcu nad Cidlino. Oče, ubog šivar, je namenil živahnega fantalina za šivarstvo; pa vedna seja je presedala njegovi živi nravi, zato se je šel učiti mesarskega rokodela. V 14. letu so mu leta učenja dotekle, in fant je šel po svetu. V tem času mu je umerl brat v Pragi. Oče je poklical Vaclava iz Berne, kjer je bil ravno mesarsk tovarš, in ga je poslal v Prago v latinske šole. V šolskem letu 1806/7 je bil Vaclav sprejet v staromeški gimnazij; l. 1812 je doveršil gimnazijske in l. 1815 modroslovske šole. Odločil se je za lekarstvo, pa kmalu se je jel pripravljati za gimnazijsko učiteljstvo. L. 1819 je bil vstavljen za profesorja v Kraljevem Gradcu; l. 1846 je bil prestavljen na staromeški gimnazij v Prago, kjer je kmalo postal gymn. vodja in c. k. šolski svetovavec; leta 1853 pa je bil djan na zasluženi pokoj.

Njegova slovstvena delavnost se je pričela že l. 1812 in je terpela do poslednje dobe njegovega življenja, to je polnih 40 let. Še poslednje dni je marljivo spisoval; enmalo dni pred svojo smertjo je pisal nekemu prijatelju „cum Musis ad sepulchrum.“ Veliko veliko literarnih spominkov, nekaj že znanih, nekaj pa še ne izdanih, je ostalo po slavnem možu. Največo slavo pa si je pridobil s svojimi deli na dramatiškem polju. Vseh dramatičnih del iz njegovega peresa se šteje 47. L. 1820 je prišel na svitlo prvi zvezek njegovih dram, kteremu je sledilo še troje drugih. Leta 1825 je začel izdajati „Almanah dramatických her“, ki je izhajal do l. 1830. Po tem letu je njegova delavnost nekaj obnemagala, pa l. 1846, po njegovi preselitvi v Prago, se je z vso močjo na novo zhudila; posebno rodovitne pa so bile l. 1853 — 1859. V prvo dobo njegove delavnosti spadajo posebno njegove dramatiške, v drugo pa njegove prosaiške dela. Naj imenitniša njegova drama je „Soběslav, sedlský kníže.“ Razun dramatiških del je pisal tudi več deklamovank, novel in pripovedek. Upati je, da

bodo dela slavnega dramatika, ki si je ž njimi med českim narodom toliko slavo pridobil, kmalu zbrane beli dan zagledale.

* Že davno obljubljene in željno pričakovane „Jadranske vile“ so prišle na Reki pred nedavnim na svitlo, in obsegajo lepo zbirko zabavnega, podučnega in znanstvenega berila na 130 straneh velike osmerke. Poetiški del nam podaja „Novemu ljetu 1859“ od Borojevića, „Plač nad grobom S. Kačanskoga“ od Vasiljevića, „Prijatelju u daljini“ od Turića, balado „Sliepac“ od Špuna, pesem „Pašinica“ od kneza M. Pucića, „Nebeske perjanice“ od Iva in „Nadpise“ od Ivančevića, in pa sledeče narodne pesme: „Boj na Grahovcu“, „Košuta i jelenče“ in „Svjet sestri.“ V pripovednem delu beremo epiško pesem „Vladislav“ od Ivičevića, „Imro rob“ iz domače povestnice in iz ruščine preloženi pripovedki „Žao za sramotu“ in „Faust Ivana Turgenjeva“, v književnem delu pa sledeče zanimive postavke „Dopisi o Italiji“ sp. A. T. „Crte o Arnautluku“, Pliska ili vodeni kos“, „Josip Kundek“, „Gnu Starcu Bjelobrk u Andri Staziću odgovara Č“, „Bjelobrk u Andri Staziću bjelobrk Stip. Ivičević“ in pa „h u 2. padežu množine samostavnih. Poslednji del „Knjigopis“ imenovan, govori pa o spisu „Tri lipe“ od Jurkovića, o Valjavcovih „narodnih pripovedkah“, o „naših gimnazijalnih programih“ in „o novotarjah i starotarjah.“ Gotovo si bo pridobil pričujoči prvi zvezek obilo prijateljev po vseh krajih jugoslavenskih. Naj bi se združilo okoli tega edinega periodičnega beletrističnika obilo pisavcov in podpornikov, zakaj ni mu mogoče živeti brez književne in stvarne podpore. Cena je vsakemu zvezku 1 gld.

* Kakor se bere po novinah, bodo osnovali v Zagrebu slovansko čitavnico, v katero bodo prejemali razne časopise slovanske, pa tudi take časnike in spise, v katerih se obzir jemlje na slovansko literaturo.

* V 243. številu letašnjih „Pražskih Novin“ beremo nov dokaz o pravosti kraljedvorskega rokopisa. G. Fr. Štoviček, c. k. uradnik v Votici, rojen l. 1790 v Kraljevem Dvoru in tam odgojen, je poslal českemu muzeju od dveh prič podpisano in od notarja poterjeno pismo, v katerem spričuje, da je imel ta rokopis, preden ga je našel g. Hanka v cerkveni starinarnici, kamor je s starim cerkvenikom večkrat po cerkvene ornamente in druge reči zabajal, že l. 1803 in 1804 v rokah. S tim je dokazano, da je bil kraljedvorski rokopis že l. 1803 na ravno tistem mestu, kjer ga je 14 let pozneje (l. 1817) g. bibl. Hanka našel. G. Hanka, rojen l. 1791, je bil tedaj 12 let star in je še prav po očakovsko pasel ovce svojega očeta po hořenoveških poljanah.

* „Svetozor“ naznanja, da je ravno prišel na svitlo tretji zvezek zgodovinskega časopisa Sybelovega, v katerem je zapopadena tudi učena razprava g. Fr. Palackiga proti Büdingerju pod naslovom „Die altböhmschen Handschriften und ihre Kritik.“ Sloveči zgodovinar omenja narpred nepravilnih napadov nemških učenih na Čehe, dalje razklada pred nemškim svetom poleg notarskih in sodnih zapisov, kako je bil najden „Libušin Saud“ in „Rukopis Kralodvorski“, in poslednjič se spušča v ostro prebiranje znanega Büdingerjevega sovražnega napada na staročeške spomenike.

* Marljivi česki pisatelj in izdatelj „Obrazov Života“, katerih je ravno prišel deveti zvezek na svitlo, je začel minulega meseca v Pragi nov tednik izdajati pod naslovom „Humoristicky listi“, časopis za šalo in smeh, z mnogimi šaljivimi podobami okinčan. Priporočamo ga vsem prijateljem slovanske humoristike. Cena mu je za pol leta s poštnino vred 2 gld. 85 kr,

* „Naučnega slovnika“, ki ga vreduje Dr. Rieger, je ravno prišel na svitlo šesti zvezek, kateri obsega besede od „Armatura“ do „Attrakce.“ Naj obširniše so izdelani sostavki „Armenie, Arnold, Arnošt, Asie, Astronomia, Atheny in Athos.“ Iz statističnega pregleda je viditi, da je naraslo število prejemnikov že na 4064.

* S prihodnjim letom bo osnovala mestna občina Piseška po izgledu česke realke v Pragu novo višo realno šolo, v kateri se bodo blizo vsi predmeti učili v českem jeziku. Ravno to se bere tudi o Litomišelski srejni, ki je neki v ta namen že odločila 80000 gold. kot zakladno istino.

* „Serbski Ljetopis za godinu 1859,“ ki ga je vredil znani Jovan Gjorgjević obsega sledeče zanimive reči: 1. „Zakon carevah Konstantina velikoga, Justiniana i Štefana Dušana“ od Gjorgjevića, najden v knjižnici Save Tekelija; 2. „Razpravo o glagoljskom pitanju,“ od Gj., v kateri se dokazuje, da so glagoljske pismena stariše od cirilskih; 3. Odlomek iz „Romea in Julije“ od Kostića; 4. „Dan i noć na Lovčenu“ od E. Čakra; 5. „Piesme“ od Kostića in Jovanovića; 6. „Bosna“ od Hadžića. posnetek iz Gilferdingovega potopisa; 7. „Prevod Ilijade“ (510—1002) od Kostića; 8. Serbske poslovice in 9—11. književnost, Nekrologijo, Smiesice in Oproštaj urednika. Kakor prejšna dva zvezka, ki sta izšla pod vredništvom Gjorgjevićevim, zasluži tudi pričujoči pozornost vseh južnih Slovencev. Bog daj, da bi bil novi vrednik, g. A. Hadžić, v resnici naslednik Gjorgjevićev.

* Usled razpisanega Žolkovskega darila za najboljšo veselo igro v poljskem jeziku je bilo poslanih 11 veselih iger. Pervo ceno je dosegla igra „Imie albo pieniądze“ (Cine ali penezi), ki jo je spisal znani poljski dramaturg J. Korzeniowski, akcesit pa je obdržala igra „Dla milega grosza“ od A. Nol. Korzeniowskega.

* V seji narodnega Osolinskega zaklada v Lvovu je oznanil g. A. Bielowski, da je našel ob svojem potu po Českem v knjižnici kneza Metternicha v Kunžwartu star rokopis iz 12. ali 13. stoletja, ki obsega, kakor gre soditi, prvo izvirno popisovanje življenja sv. Vojteha, pisano od sv. Brunona, ki se močno razločuje od sedanjih životopisov imenovanega svetnika.

* Marljivi knjigar „Kober in Markgraf,“ ki je izdal že mnogo imenitnih českich spisov, in ki sedaj izdaja veliki „naučný slovník“, daje tudi dela sledečih českich pisavcov na svitlo: 1. Spise Jaromira Rubeša, 2. Spise Karla Hynka Macha in 3. spise Jaroslava Langera. Izdaja se je že pričela. Vseh zvezkov bo okoli 36.

* V tisučletno spominje slovanskih aposteljnov bo izdal učeni prof. Sušil sv. pismo novega zakona z obširnim in vsestranim razlaganjem v českem jeziku.

* Slovečega podpornika literatur slovanskih, škofa Djakovaškega, g. Strossmayerja je imenoval sv. Oče za rimskega grofa in mu je dal častni naslov „episcopus solio pontificio assistens.“

* Velika zbirka Tylovih del je bila ravno dokončana. S 55. zvezkom, ki obsega Tylov životopis in Tylovo podobščino, je ravno doveršena izdava njegovih spisov.

Slovenska bibliografija.

27. Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark. W. H. K. (Kopitar). Laibach, bei Wilhelm Heinrich Korn. 1808. str. 460, v 8merki.

28. Lehrbuch der Windischen Sprache. Ein Versuch zur gründlichen Erlernung derselben für Deutsche, zur vollkommeneren Kenntniss für Slovenen, von Peter Dainko, Weltpriester, Kaplan in der Stadtpfarr zu Radkersburg. Grätz, gedruckt und verlegt bei Johann Andreas Kienreich. 1824. str. 344 v 8merki.

29. Grammatik der slovenischen Sprache. Verfasst und herausgegeben von Blasius Potočnik. Laibach. Gedruckt bei Josef Blasnik. 1849. str. 183, v 8merki.

30. Versuch eines Etymologikons der slovenischen Mundart in Inner-Oesterreich. Nach verlässlichen Quellen bearbeitet von Urban Jarnik, landesfürstlichem Pfarrer zu Mossburg. Klagenfurt 1832. Gedruckt und verlegt von Ferd. Edlen v. Kleinmayr. str. 244, v 8merki.

31. Pismenost ali Gramatika za perve šole v Lublani. Natisnil Leopold Eger, 1811. Na prodaj v šolah. str. 190, v 8merki. Spisal Valentin Vodnik.

32. Kurze Sprachlehre mit einer möglichst vollständigen Rechtschreibung der slovenischen Sprache, nebst einem praktischen Anhang: enthaltend: mehrere Vorladungen von Zeugen und Angeschuldigten, Protokollsköpfe, dann Fragen und Antworten, Urtheile u. s. w., in slovenischer und deutscher Sprache, endlich ein deutsch-slovenisches und slovenisch-deutsches Verzeichniss der nothwendigen Kunstausdrücke aus der Str. P. O. vorzüglich für Gerichtsbeamte von J. Navratil. Laibach 1850. Gedruckt bei Jos. Blasnik; str. 40 + XLVIII, v 8merki.

33. Kmetijska kemija, to je, natorne postave in kemijske resnice, obernjene na človeško in živalsko življenje, na kmetijstvo in njegove pridelke. Spisal Matija Vertovec, fajmošter v Šent-Vidu nad Ipavo, tovarš c. k. kmetijskih družb na Kranjskim, Stajerskim in Goriškim itd. V Ljubljani, natisnil Jožef Blaznik. 1847. str. 249, v 8merki.

34. Domači zdravnik v navadnih boleznih človeka; poleg Hufelanda, Rusta, Tissota in drugih. Sostavil K. Robida. V Celovcu. Natisnil in na prodaj ima Janez Leon, str. 240, v 12terki.

Listnica. G. F. C. Lepo zahvaljamo; g. A. Ž. v G. S celim spisom se ne upamo na dan: g. J. T. Dobro došel za 1. list prihodnjega leta, ker je za letos preobširen; g. J. Č. Narodno pesem prejeli. Prosimo Vas za omenjeno pesem D. i., ktera nam ni došla; priložite tudi kratek spisek „o bolezni zlebrí“. Lepó prosimo.

Natisnil Janez Leon v Celovcu.